

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LAGER ONDERWIJS**

Zelfstandig project

Onderzoeksrapport

“Hoe kan je contractwerk optimaliseren met aandacht voor differentiatie in een klas met super-diversiteit?”

PROMOTOR
CATHERINE RODEN

LAURA NELISSEN
ACADEMIEJAAR 2016-2017

Voorwoord

Een eindwerk komt nooit tot stand door het werk van enkel één persoon. Daarom wil ik graag dit woord vooraf wijden aan alle personen die mij hebben geholpen bij het tot stand brengen van dit eindwerk

Eerst en vooral wil ik mijn promotor **mevrouw Catherine Roden** hartelijk danken. Ze is mijn gids en mentor geweest gedurende het hele proces. Ik kon altijd bij haar terecht met al mijn vragen en steeds kon ik rekenen op vakkundig advies. Zonder haar was het onmogelijk om dit eindwerk tot stand te brengen.

Vervolgens gaat mijn grote dank uit naar **mevrouw Juul Aldenhuijsen**. Als coördinator van het ervaringsgericht onderwijs op Sint Maarten, heeft ze me tonnen informatie aangeboden omtrent mijn onderzoeksonderwerp. Ze stond altijd klaar om te helpen en ontfermde zich mee over mijn product.

Verder wil ik mijn mentor **mevrouw Juline Gumbs** bedanken. Haar hulpvraag werd het onderwerp van mijn eindwerk. Zes weken lang heb ik mijn product mogen toepassen in haar klas en telkens stond ze open voor tips en advies.

Niet alleen mijn mentor, maar alle **geïnterviewde leerkrachten van de Sister Magda Primary School** wil ik hartelijk bedanken. Zij waren telkens een rijkelijke bron van informatie die me geholpen hebben bij het ontwerpen van mijn product.

Ook richt ik graag een woord van dank uit tot **Hogeschool PXL** voor deze unieke kans. Door dit opleidingsonderdeel te organiseren in mijn curriculum, zijn mijn vaardigheden op het vlak van onderzoek meters de lucht ingeschoten. Door het creëren van dit eindwerk, voel ik me competenter als leerkracht en ben ik tevreden dat ik heb kunnen bijdragen aan het onderzoekende karakter van de hogeschool.

Ten slotte staat een dankwoord ten opzichte van **mijn ouders** hier ook zeker op zijn plaats. Ze waren mijn rots in de branding tijdens het tot stand komen van mijn product en konden me telkens steunen in de stressvolle periodes die eraan te pas kwamen.

PROMOTOR
CATHERINE RODEN

LAURA NELISSEN
ACADEMIEJAAR 2016-2017

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
1 Omschrijving en situering van het praktijkprobleem	9
2 Het onderzoeksdoel	9
3 Formulering onderzoeksvraag met deelvragen	10
3.1 <i>Onderzoeksvraag</i>	10
3.2 <i>Subvragen</i>	10
4 Duiding van de relevantie van het onderwerp voor de bredere onderwijspraktijk	11
5 Literatuuronderzoek	12
5.1 <i>Diversiteit</i>	12
5.1.1 Wat is diversiteit?	12
5.1.2 Diversiteit in Sint Maarten	12
5.2 <i>Differentiatie</i>	13
5.2.1 Wat is differentiatie?	13
5.2.2 Verschillende vormen van differentiatie	13
5.2.3 Binnenklasdifferentiatie	14
5.3 <i>Contractwerk</i>	18
5.3.1 Wat is contractwerk?	18
5.3.2 Welke taken binnen contractwerk?	19
5.3.3 Valkuilen van contractwerk	19
5.3.4 Hoe contractwerk praktisch aanpakken?	19
5.4 <i>E.G.O.</i>	22
5.4.1 Wat is E.G.O.?	22
5.4.2 Link tussen E.G.O. en contractwerk	22
6 Dataverzameling	23
6.1 <i>Observatie groep vier, vijf, zes/zeven</i>	23
6.1.1 Verantwoording	23
6.1.2 Gegevensverzameling en -verwerking	23
6.1.3 Analyse	23
6.1.4 Conclusie	25
6.2 <i>Bevraging klasleerkracht groep vijf</i>	26
6.2.1 Verantwoording	26
6.2.2 Gegevensverzameling en -verwerking	26
6.2.3 Analyse	26
6.2.4 Conclusie	27
6.3 <i>Bevraging leerlingen groep vijf</i>	28
6.3.1 Verantwoording	28
6.3.2 Gegevensverzameling en -verwerking	28
6.3.3 Analyse	28
6.3.4 Conclusie	30
6.4 <i>Bevraging coördinatrice E.G.O.</i>	31
6.4.1 Verantwoording	31
6.4.2 Gegevensverzameling en -verwerking	31
6.4.3 Analyse	31

6.4.4	Conclusie	32
6.5	<i>Bestudering PowerPointpresentatie E.G.O.</i>	33
6.5.1	Verantwoording	33
6.5.2	Gegevensverzameling en -verwerking	33
6.5.3	Analyse	33
6.5.4	Conclusie	34
6.6	<i>Algemene conclusie dataverzameling</i>	34
7	Omschrijving van het ontwikkelde product	35
7.1	<i>Contractbrief en bijhorende taken</i>	35
7.2	<i>Handleiding voor de leerkracht</i>	35
7.3	<i>Checklist</i>	35
8	Try-out	36
9	Conclusie van het gevoerde onderzoek	38
10	Reflectie op het onderzoeksproces	39
11	Literatuurlijst	41
12	Bijlagen	42
12.1	<i>Bijlage 1: Interview klasleerkracht</i>	42
12.2	<i>Bijlage 2: Interview coördinatrice ervaringsgericht onderwijs</i>	46
12.3	<i>Bijlage 3: Blanco observatielijst contractwerk</i>	53
12.4	<i>Bijlage 4: Observatie contractwerk groep vijf</i>	54
12.5	<i>Bijlage vijf: Contractwerk in groep vijf</i>	55
12.6	<i>Bijlage 6: Observatie contractwerk groep 4</i>	68
12.7	<i>Bijlage 7: Contractwerk in groep 4</i>	69
12.8	<i>Bijlage 8: Observatie contractwerk groep zes/zeven</i>	71
12.9	<i>Bijlage 9: Contractwerk in groep zes/zeven</i>	72
12.10	<i>Bijlage 10: Vorming contract- en hoekenwerk</i>	74
12.11	<i>Bijlage 11: Weekschema voor interventie</i>	77
12.12	<i>Bijlage 12: Weekschema na interventie</i>	78
12.13	<i>Bijlage 13: Checklist voor contractwerk</i>	79

Inleiding

Dit eindwerk is geschreven in het kader van mijn internationaal avontuur op het prachtige eiland Sint Maarten. Hier heb ik gedurende drie maanden stagegelopen in groep vijf van de Sister Magda Primary School, een Nederlandstalige basisschool (zie afbeelding 1). Aangezien ik gedurende een lange periode stageliep op deze school, werd er van mij verwacht dat ik mijn eindwerk schreef over een onderwerp dat relevant was voor deze school. Al snel werd een onderwerp naar voren geschoven.

Sinds november dit schooljaar wordt er namelijk van alle leerkrachten in de Sister Magda School verwacht dat ze contractwerk organiseren. Omdat mijn mentor zich nog onzeker voelde hieromtrent, kwam ze met de hulpvraag of ik haar wilde begeleiden in het organiseren van contractwerk. Persoonlijk had ik nooit contractwerk georganiseerd tijdens mijn voorgaande stages. Daarom ben ik eerst begonnen met een grondige literatuurstudie, om het onderwerp een beetje meester te worden. Dit heb ik gedaan alvorens mijn vertrek naar Sint Maarten. Tijdens mijn eerste maand heb ik dan de relevante informatie verzameld die ik nodig had om mijn product te ontwikkelen. Deze verzameling bestond uit enkele observaties, interviews en bestuderingen van materialen. Meteen hierna ben ik aan de slag gegaan met het ontwerpen van het nieuwe contractwerk. Gedurende zes weken heb ik contractwerk georganiseerd in groep vijf, ook wel bekend als het derde leerjaar. Hierin heb ik gezorgd voor speelse en open taken, samenwerkend leren, integratie van de computer, de link met hoekenwerk, aandacht voor differentiatie, zelfcorrectie en nog zoveel meer. Ik mag tevreden besluiten dat ik aan het einde van mijn project leergierige en gemotiveerde leerlingen zag, die zeer betrokken waren tijdens het contractwerk. Ook mijn mentor was erg tevreden met het eindresultaat. Ze gaf toe dat ze zich nu competentier voelde om het contractwerk te organiseren en dat ze mijn werkwijze naar de toekomst wilt overnemen.

Afbeelding 1: Stageklas in Sint Maarten

PROMOTOR
CATHERINE RODEN

LAURA NELISSEN
ACADEMIEJAAR 2016-2017

1 Omschrijving en situering van het praktijkprobleem

“Maar ook contractwerk wordt weleens verengd tot een bundeltje werkblaadjes of onafgewerkte taken die de leerlingen in een volgorde naar keuze moeten afwerken. Contractwerk wordt dan gereserveerd voor het ernstige werk. Men ziet contractwerk dan als een inoefenmoment waarbij vooral pen- en papierwerk wordt verricht. (Er zijn boeiendere dingen in het leven van kinderen!) Om het ‘leuker’ te maken voegt men hier en daar spelletjes of kleurplaten aan de bundel toe. (Meestal alleen als een mag-taak, zodat je vooraf al kunt voorspellen dat bepaalde groepen leerlingen er nooit aan toe zullen komen.) Bovendien laat men contracten meestal individueel afwerken. Worden contracten op die manier ingevuld en georganiseerd, dan gaan ook hier gigantisch veel kansen verloren. En het mag duidelijk zijn dat we hier absoluut geen voorstander van zijn. Contractwerk moet meer zijn dan een takenbundeltje. Het moeten boeiende, uitdagende en leerrijke momenten zijn waar leerlingen intensief bezig zijn met leren en zich ontwikkelen. Geef hen ruimte voor eigen accenten, voor ontdekking, voor creatieve oplossingen, voor probleemoplossend denken, voor samenwerkend leren en netwerking, voor experimenten. Met andere woorden laat hen voelen dat leren prettig is.” (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Sinds november 2016 organiseert de Sister Magda School van Sint Maarten contractwerk doorheen de hele school. Jammer genoeg is het geen schot in de roos en lijkt hun huidige situatie heel erg veel op bovenstaande tekst uit het werk van Ludo Heylen en Jurn van der Meersche. Veel leerkrachten, waaronder mijn mentor Juline Gumbs, geven aan dat ze het nog moeilijk vinden om contractwerk te organiseren, omdat ze hier nooit een goed voorbeeld van hebben gezien. Daarom beperken ze contractwerk tot enkel werkblaadjes die maar ingevuld moeten worden. Er is weinig aandacht voor spelend leren. Bovendien beschouwen ze het als veel extra voorbereidings- en verbeterwerk. Verder is er geen sprake van differentiatie in het contractwerk, waardoor ook de betrokkenheid van de leerlingen ver te zoeken is. Het probleem stelt zich tijdens de contractwerkuren. Alle katholieke scholen hebben samen wel één coördinator die zich ontfermt over het ervaringsgericht onderwijs, maar door tijdsgebrek is het onmogelijk om alle leerkrachten van dichtbij op te volgen en te begeleiden bij het organiseren van contractwerk. Mijn mentor Juline Gumbs wil dan ook graag een goed voorbeeld van contractwerk zien met aandacht voor differentiatie, zodat ze dit in de toekomst kan blijven toepassen.

2 Het onderzoeksdoel

Sinds dit schooljaar wordt er door alle leerkrachten van de Sister Magda Primary school contractwerk georganiseerd. Maar het contractwerk staat nog niet helemaal op punt. Daarom is het doel van mijn onderzoek om het bestaand contractwerk te optimaliseren, waarbij er aandacht is voor differentiatie. Zo wil ik tegemoetkomen aan verschillen in de interesses, in het leerprofiel en in de leerstatus van de leerlingen en zo hun motivatie voor contractwerk verhogen. Ik zal een handleiding en een checklist ontwerpen die leerkrachten ondersteuning zullen bieden bij het organiseren van contractwerk. Hiermee wil ik beogen dat mijn klasleerkracht een houvast en een goed voorbeeld heeft van hoe contractwerk vorm kan krijgen en waarbij ze dit kan blijven toepassen in de toekomst.

3 Formulering onderzoeksvraag met deelvragen

3.1 Onderzoeksvraag

Mijn onderzoeksvraag luidt als volgt: "Hoe kan je contractwerk optimaliseren met aandacht voor differentiatie in een klas met super-diversiteit?"

3.2 Subvragen

Schoolniveau

- Heeft de school een beleidsplan waarin het item 'contractwerk' is opgenomen?
- Is er een leerlijn rond contractwerk?
- Worden leraren al dan niet ondersteund of gestimuleerd om contractwerk te doen?
- Hoe zijn de leerkrachten geschoold op het vlak van contractwerk?

Klasniveau

- Op welke manier krijgt contractwerk vorm en differentieert men in het tweede, derde en vierde leerjaar tijdens contractwerk?
- Is er materiaal in de klas aanwezig dat differentiatie in contractwerk mogelijk maakt?
- Hoe kan je contractwerk organiseren, rekening houdend met een grote, heterogene klas?

Leerlingniveau

- Wat zijn de interesses van de leerlingen?
- Wat zijn de leerstatussen van de leerlingen?
- Hoe zorg je ervoor dat de leerlingen zo zelfstandig mogelijk aan hun contractwerk kunnen werken, ondanks de taalbarrière?

Leerkrachtniveau

- Hoe denkt de leerkracht over differentiatie in contractwerk?
- Welke vormen van differentiatie zijn volgens de klasleerkracht nuttig om te integreren in contractwerk, om dit te blijven toepassen in de toekomst?

4 Duiding van de relevantie van het onderwerp voor de bredere onderwijspraktijk

Contractwerk is een welbekende organisatievorm die je als leerkracht erg veel mogelijkheden biedt om te differentiëren. Het biedt je de mogelijkheid om de leerlingen met moeilijkheden de begeleiding te geven die ze nodig hebben en de sterke leerlingen te prikkelen met uitdagende opdrachten. Het is dé werkvorm bij uitstek om leerlingen te ontplooien tot zelfstandige individuen en sterke planners. Om deze redenen is het onderwerp van mijn zelfstandig project erg relevant voor de bredere onderwijspraktijk. Contractwerk kan door elke leerkracht, in elke klas georganiseerd worden. Mocht ik mijn product aan een andere leerkracht of een medestudent geven, zijn er wel enkele aanpassingen nodig.

Ten eerste moet je kijken naar de **materiaal**. Om mijn contractwerk te willen organiseren, zijn computers in de klas een must. Dit heb ik namelijk telkens als mag-taak opgenomen, omdat ik zelf heb ervaren hoe erg dit elektronische middel hen interesseert. Hiermee wilde ik de motivatie van de leerlingen verhogen en terwijl hen toch laten leren. De leerlingen zagen het vaak ook als beloning voor hun geleverde werk. Vervolgens werkt elke klas met andere handleidingen. Hier moet je zeker rekening mee houden als je het contractwerk organiseert. Sommige handleidingen bieden misschien minder mogelijkheden voor het organiseren van contractwerk dan anderen. Verder had ik in mijn stageklas ook enkele educatieve spelletjes voorhanden die ik heb geïntegreerd in het contractwerk. Deze zijn dus ook een must moest je het contractwerk op deze manier willen toepassen.

Vervolgens moet je ook kijken naar de **leeftijd**. Ik heb dit contractwerk ontworpen voor het derde leerjaar. Wil je dit contractwerk gebruiken voor een ander leerjaar, zal je dus de moeilijkheidsgraad of het onderwerp van de taken moeten aanpassen aan de doelgroep, om zo voor een gepast aanbod te zorgen.

Een laatste aanpassing die je moet maken, heeft te maken met de **locatie**. Zoals ik eerder vermeldde, kan contractwerk georganiseerd worden in elke klas. Maar je moet ervoor zorgen dat de taken ook moeten uitgevoerd kunnen worden. Zo had ik bijvoorbeeld een opdracht waarbij de leerlingen een beeldende verwerking, een toneelstukje, een verhaaltje,... moesten maken over Sint Maarten. Deze taak zou dus gemaakt kunnen worden door leerlingen die niet in Sint Maarten wonen en moet dan aangepast kunnen worden. Dit is maar een kleine ingreep.

5 Literatuuronderzoek

Om contractwerk te definiëren en te begrijpen wat het concept inhoudt, moeten we eerst bij het begin beginnen. Contractwerk is namelijk een vorm van differentiëren. En we differentiëren in de klas om te beantwoorden aan de diversiteit die er heerst in een klas. In deze literatuurstudie zal ik dus ten eerste bespreken wat diversiteit is. Een tweede deel gaat over hoe je diversiteit kan aanpakken door te differentiëren. Verder zal ik contractwerk, een onderdeel van differentiatie, toelichten. Een laatste stukje gaat over ervaringsgericht onderwijs en de link met contractwerk.

5.1 Diversiteit

5.1.1 Wat is diversiteit?

Diversiteit in een klas is vandaag de dag niet meer weg te denken in onze pluralistische maatschappij. Kinderen verschillen op zeer veel vlakken van elkaar: hun sociale achtergrond, de religie, de sociaaleconomische status, hun leeftijd, hun lichamelijke en verstandelijke ontwikkelingen, ... Maar ook de thuistaal, de cultuur en de omgeving waarin een kind opgroeit, kan erg divers zijn. (Onderwijscentrum Brussel, geraadpleegd op 2/06/2016) Verder zijn er ook sterke verschillen op academisch vlak. Sommige leerlingen ondervinden erg veel moeilijkheden tijdens het leren, anderen presteren ver boven het gemiddelde en nog een andere groep kunnen we tussen deze twee uitersten plaatsen. Binnen deze categorieën kan je een nog verder onderscheid maken. Leerlingen verschillen namelijk in hun interesses, hun voorkennis, hun leerstijl, hun leerprofiel, de tijd die ze nodig hebben om een taak af te werken, ... (Levy, 2008) En dat is net de invulling van diversiteit die ik vooropstel in mijn onderzoek. Met deze invulling van diversiteit in mijn achterhoofd heb ik dit eindwerk geschreven. Ik leg de nadruk dus op diversiteit tussen kinderen op academisch vlak en niet op het omgaan met etnisch – culturele verschillen.

5.1.2 Diversiteit in Sint Maarten

Uit een onderzoeksrapport van UNICEF over de situatie van kinderen en jongeren uit Sint Maarten blijkt dat de leerplicht op het eiland geleid heeft tot enkele problemen in het openbare systeem. Zo heeft het groeiende aantal kinderen gezorgd voor een aanzienlijke **stijging van het aantal leerlingen** in de klas, van 22 tot 30 of zelfs 35 leerlingen per klas. Verder komen deze kinderen voornamelijk uit migrantengezinnen met **verschillende achtergronden en opleidingsniveaus**. De verbeterde toegang tot het onderwijs heeft niet noodzakelijkerwijs geleid tot meer docenten, tot een betere infrastructuur of mechanismen ter ondersteuning van leraren in de omgang van met moeilijke groepen. (UNICEF, 2015)

Bovenstaande tekst geeft aan dat er in Sint Maarten sprake is van zeer grote klassen. Ook komen ze uit gezinnen met verschillende achtergronden en hebben de ouders diverse opleidingsniveaus. Dit resulteert in academische diversiteit in de klassen tussen de leerlingen.

5.2 Differentiatie

Differentiatie is een 'hot topic' in het onderwijs en is nog nooit zo actueel geweest als nu. We leven in een voortdurend veranderende samenleving die gekenmerkt wordt door een immense diversiteit. Deze lijn trekt zich ook door in het onderwijs. De klassen waarbij het gemiddelde aantal leerlingen eerder miniem was en iedereen quasi dezelfde achtergrond had, bestaan niet meer. Integendeel, een klas van nu wordt gekenmerkt door een veelheid aan culturen, interesses, leerstatus, leerprofielen, noem maar op. Het is als leerkracht allesbehalve gemakkelijk om onderwijs te bieden aan een heterogene klas, waarbij je ieders capaciteiten en interesses wilt aanspreken. Daarom zijn onderwijskundigen met een oplossing gekomen op dit het vraagstuk van diversiteit: **differentiatie**.

5.2.1 Wat is differentiatie?

Uit het boek *Binnenklasdifferentiatie* van Katrien Struyven (2013) blijkt dat er verschillende auteurs zijn die een definitie geplakt hebben op het concept differentiatie. Bade en Bult (1981, p.23) definiëren differentiatie als volgt: *“onder differentiatie verstaan we al die maatregelen in het onderwijs die inspelen op verschillen tussen de leerlingen.”* Ze zijn van mening dat leerlingen kunnen verschillen in leeftijd, geslacht, intellectuele begaafdheid, leerstijl, motivatie, interesse, ontwikkelingsfase,... Verder benoemt Bosker (2005, p. 12) differentiatie als *“de onderwijskundige oplossing voor het omgaan met verschillen in het onderwijs. Daarbij kunnen de verschillen kleiner worden, gelijk blijven of groter worden.”*

In meer recente werken wordt differentiatie door Vanderhoeven (2004, p.29) als volgt beschreven:

“Het positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen met het oog op het grootst mogelijk leerrendement voor elke leerling.”

Dit zelfstandig project is geschreven met bovenstaande definitie in het achterhoofd, die als achterliggende betekenis heeft om de verschillen van de leerlingen niet als probleem te zien, maar eerder als een troef te beschouwen. We moeten ervoor zorgen dat we onderwijs op die manier vormgeven, dat elke leerling zich maximaal kan ontplooiën, volgens hun eigen mogelijkheden en eigen talenten (Op 't Eynde, 2004).

5.2.2 Verschillende vormen van differentiatie

1 Differentiatie op niveau van inhoud, proces en product

Tomlinson (1999) stelt dat je differentiatie kan organiseren op drie manieren. De keuze voor welke vorm dan ook, hangt volgens hem volledig af van de leerkracht.

Vooreerst kan je differentiëren op basis van **inhoud**. Dit is wat je wilt dat de leerlingen leren, ook wel de leerinhoud genoemd. Deze leerinhoud wordt bepaald door middel van doelen. Het kan zijn dat niet alle leerlingen in jouw klas dezelfde doelen kunnen bereiken. Daarom kan je de leerinhouden aanpassen in functie van belangstelling, leerstijl, ontwikkelingsniveau en het werktempo van de leerlingen. Het model dat het vaakst wordt gebruikt om deze vorm van differentiatie te illustreren is het Basis, Herhaling en Verdiepingsmodel (Heylen et al., 2006). We spreken van basisleerstof die door alle leerlingen behaald moet worden. Sterke leerlingen mogen deze basisleerstof overslaan en krijgen uitbreidings- of verdiepingsleerstof

aangeboden die als uitdaging dienen. Deze vorm van differentiatie hoort onder de noemer van niveaudifferentiatie, omdat er rekening wordt gehouden met verschillen in leerprestaties.

Met het **proces** bedoelen we vervolgens de weg die leerlingen afleggen om het beoogde doel te bereiken. Van de leerkracht wordt verwacht dat hij afwisselende werkvormen hanteert, waarbij hij zo goed mogelijk probeert aan te sluiten bij de leernoden, mogelijkheden, leerprofielen en interesses van de leerlingen. Het is de kunst om als leerkracht te weten welke werkvorm de best passende is voor welke leerling. Het gaat dus voornamelijk over het didactisch handelen van de leerkracht die het leren van de leerlingen vorm zal geven (Tomlinson, 1999).

Ten slotte spreken we van het **product**. Dit zijn alle prestaties van de leerlingen die ons kunnen aantonen of ze een beoogd doel al dan niet bereikt hebben. Ook bij het evalueren van leerlingen is het erg belangrijk om rekening te houden met onderlinge verschillen (Tomlinson, 1999).

2 Tempo, niveau en interesse-verschillen tussen leerlingen

Differentiatie die inspeelt op verschillen in cognitie en intellectuele mogelijkheden noemen we **taak- of niveaudifferentiatie**. Met niveau bedoelen we het prestatieniveau van de leerlingen binnen een schoolse context. (Bade & Bult, 1981, Peeters et al., 1998)

Indien we differentiëren in de leertijd van leerlingen, spreken we van **tempodifferentiatie**. De leerkracht maakt een onderscheid tussen snelle leerlingen en leerlingen die iets meer tijd nodig hebben om hun taak af te maken. Iedereen mag dus op zijn eigen tempo werken om de vooropgestelde doelen te bereiken. (Bade & Bult, 1981)

Indien we de leerlingen bepaalde opdrachten laten kiezen volgens hun interesse en capaciteiten, werken we aan **keuzedifferentiatie**. Het grote voordeel van deze vorm is dat leerlingen zo intrinsiek gemotiveerd worden, omdat de taken die ze moeten volbrengen erg aansluiten bij hun interesses. (Bade & Bult, 1981)

3 Interne en externe differentiatie

Over het algemeen wordt er een onderscheid gemaakt tussen twee vormen van differentiatie.

Vooreerst spreken we van **externe differentiatie**. Bade & Bult (1981) beschrijven dit als volgt: *“externe differentiatie richt zich op die maatregelen die genomen kunnen worden op niveau van de school, scholengroep of onderwijsstructuur.”* Dit kan concreet vorm krijgen door jaarklassen, studierichtingen of onderwijsvormen. Op deze vorm van differentiatie zal ik mij in dit zelfstandig project niet toespitsen.

5.2.3 Binnenklasdifferentiatie

1 Wat is binnenklasdifferentiatie?

Een tweede vorm van differentiatie staat bekend onder de noemer van ‘**interne differentiatie**’, oftewel ‘**binnenklasdifferentiatie**’. Interne differentiatie wordt door Bade & Bult (1981) en Peeters et al. (1998) gedefinieerd als *‘het op een proactieve manier inspelen op verschillen tussen leerlingen in de klas en wijst op die maatregelen die binnen de klas hiertoe genomen kunnen worden. Er kan sprake zijn van differentiatie in een leerstofaanbod en de verwerking ervan, maar ook in de werkvormen zodat leerlingen van elkaar kunnen leren.’*

Onlosmakelijk verbonden met binnenklasdifferentiatie is het concept ‘**heterogene samenstelling**’. Hiervan spreken we als er in een klas leerlingen zitten met een diverse

achtergrond wat betreft prestatieniveau, geslacht of leeftijd. Algemeen gesteld zijn er dus grote verschillen tussen de leerlingen in een klas (Belfi et al., 2010).

Onderzoekers zijn van mening dat klassikaal onderwijs minder is aangewezen bij heterogene groepen en dat er in deze soort samenstelling enige mate van binnenklasdifferentiatie moet plaatsvinden om alle leerlingen tot maximaal leren te kunnen brengen (Belfi et al., 2010).

2 Divergerende en convergerende binnenklasdifferentiatie

Divergerende differentiatie houdt in dat je als leerkracht zo veel mogelijk probeert tegemoet te komen aan de individuele leernoden van de leerlingen. De kans bestaat dat je met deze vorm van differentiatie de onderlinge verschillen tussen de leerlingen vergroot. Divergerende werkvormen zijn gericht op het omgaan met verschillen tussen leerlingen via individualisatie en homogene groepen op basis van niveau, tempo of interesse. Het is wetenschappelijk bewezen dat homogeniteit positieve gevolgen heeft bij het werken met divergerende werkvormen. Het doel hierbij is dat alle leerlingen de ondersteuning of uitdaging krijgen die ze nodig hebben. (Förre & Janssens, 2000).

Bij **convergerende differentiatie** kies je voor een heterogene samenstelling in elke groep. Bij deze vorm van differentiatie zijn er minimumdoelen die elke leerling moet behalen en worden er hoge verwachtingen gesteld aan elke leerling. Het doel van dit soort differentiatie is om alle leerlingen zo lang mogelijk mee te laten gaan met de gehele groep (Förre & Janssens, 2000).

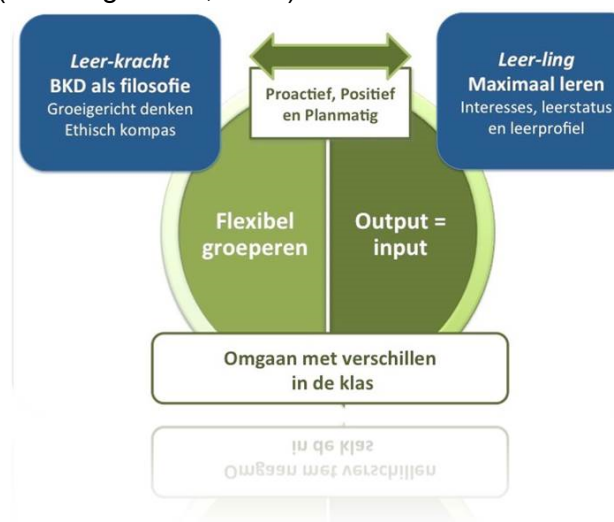
3 Het BKD-model

In het voorgaande deel hebben we gezien dat er verschillende indelingen zijn op het vlak van differentiatie. Voor dit zelfstandig project kies ik voor de indeling in interne en externe differentiatie, waarbij ik interne differentiatie, oftewel **binnenklasdifferentiatie** gebruik als richtlijn gedurende dit onderzoek.

De auteurs van het praktijkgerichte literatuuronderzoek omtrent binnenklasdifferentiatie gebruiken volgende definitie om de term te verduidelijken (Coubergs et al., 2013) :

Binnenklasdifferentiatie (BKD) is het proactief, positief en planmatig omgaan met verschillen (interesses, leerstatus en leerprofiel) tussen leerlingen in de klas, met het oog op het grootst mogelijke leerrendement voor elke leerling in functie van motivatie, leerwinst en leerefficiëntie. (Vanderhoeven, 2004).

Vanuit bovenstaande definitie ontstaat een driedeling, waarop het binnenklasdifferentiatie model is opgebouwd. Binnen het BKD – leer – kracht model staan er drie verschillen tussen de leerlingen centraal. Deze hebben elk een grote invloed op het leerproces van de leerlingen en kunnen we als hefboom gebruikt om het leerrendement van elke leerling te verhogen. Zo is er een verschil in interesse, in leerstatus en in leerprofiel. (Coubergs et al., 2013)

Afbeelding 2: Het BKD-model (Coubergs et al., 2015)

▪ Verschillen in interesses: leermotivatie verhogen

Iedere leerling is anders en hierdoor verschillen ze ook in hun interessegebieden. Bij deze vorm van binnenklasdifferentiatie krijgt de leerling de kans om op basis van zijn interesse een leertaak op te lossen. Onderzoek heeft uitgewezen dat de leerlingen zo intrinsiek gemotiveerd worden en bijgevolg meer plezier, doorzettingsvermogen en interesse tonen tijdens het leerproces. Het is de rol van de leerkracht om te ontdekken waar de interesses van de leerlingen liggen, om er zo naadloos op in te spelen. (Ryan & Deci, 2000).

Een leerkracht kan drie soorten acties ondernemen om de motivatie van de leerlingen te verhogen door rekening te houden met de verschillen in interesses. Deze acties zijn vooreerst **keuzes bieden**, ten tweede **aansluiten bij bestaande interesses** en ten slotte **nieuwe interesses** aanspreken. (Struyven et al., 2015)

Keuzes bieden

De klasleerkracht kan leerlingen zelf laten kiezen welke taken ze maken. Ze krijgen hierdoor inspraak in hun leerproces en werken vol interesse aan deze taak.

Aansluiten bij bestaande interesses

Het is de taak van de leerkracht om zo goed mogelijk te beantwoorden aan de huidige interesses van de leerlingen.

Nieuwe interesses aanspreken

De leerkracht kan er ook voor zorgen dat leerlingen geïnteresseerd raken in iets dat hen voordien niet zo zeer aansprak.

▪ Verschillen in leerstatus: inzetten op leerwinst

Met leerstatus bedoelen we de status waar een leerling op een bepaald moment in de tijd bevindt. Het is dus geen statisch, maar een dynamisch gegeven. De leerstatus kan zowel context- als thema-afhankelijk zijn. We maken bij leerstatus een onderscheid op (meta)cognitief, sociaal-affectief en (psycho)motorisch vlak. (Struyven et al., 2015):

Bekende didactische toepassingen die je als leerkracht kan inzetten bij verschillen in leerstatus zijn de volgende (Struyven et al., 2015):

Basis - Herhaling - Verbreding en verlengde instructie

Bij dit model worden de leerlingen in drie flexibele groepen verdeeld. Zo heb je vooreerst de modale leerlingen, die de basisoefeningen maken. Vervolgens heb je de leerlingen met moeilijkheden. Deze krijgen verlengde instructie. Het grote voordeel hierbij is dat ze alle minimumdoelen halen, met begeleiding van de leerkracht. Ten slotte heb je de sterke leerlingen. Zij mogen de basisleerstof overslaan, gaan hier op een versneld tempo over of krijgen verdiepende leerstof. Dit zorgt ervoor dat ze uitgedaagd worden en niet op hun honger blijven zitten. (Struyven et al., 2015):

Versnellen

Dit houdt in dat sommige leerlingen de eenvoudige opdrachten overslaan en meteen overgaan naar de uitdagende opdrachten. Vaak zijn dit leerlingen met een grote voorkennis en leren ze gemakkelijk. Concreet kan je dit in je lespraktijk organiseren door te werken met oefeningen op basisniveau en op uitbreidingsniveau. De sterke leerlingen hoeven de uitgebreide instructie niet te volgen, waardoor ze op hun eigen leerstatus kunnen werken. (Struyven et al., 2015):

Pre-teaching

Dit is een werkvorm die je toepast voor leerlingen die het over het algemeen een beetje moeilijker hebben. Pre-teaching houdt in dat je voor de eigenlijke les een groepje leerlingen samenneemt die het moeilijker hebben. Je geeft hen een korte instructie, waarbij er sprake is van herhaling of nieuwe leerstof, waardoor ze de eigenlijke les beter kunnen volgen. (Struyven et al., 2015):

Feedback

Het is als leerkracht erg belangrijk om gerichte feedback te geven op het werk van leerlingen. Feedback werkt als motor voor het leren en is erop gericht om via tips, suggesties en gerichte vragen het werk van de leerling beter te maken. Een grote voorwaarde voor slagen is wel dat de leerling ook aan de slag met de feedback die hij van de leraar krijgt. (Struyven et al., 2015):

▪ Verschillen in leerprofiel: leerefficiëntie stimuleren

Tomlinson et al. (2003, p. 129) beschrijven verschillen in leerprofiel als volgt: “a student’s preferred mode of learning that can be affected by a number of factors, including learning style, intelligence preference and culture.” Je moet als leerkracht verschillende leerprofielen aanspreken zodat je de leerefficiëntie en bijgevolg de effectiviteit van leren kan verhogen.

Als leerkracht kan je hier op verschillende manieren aan werken: (Struyven et al., 2015)

Tempo

Elke leerling werkt op zijn eigen tempo. Dit helpt hem om zich beter te concentreren en stimuleert de taakbetrokkenheid. Dit kan concreet vorm krijgen door de leerlingen uitdagende vervolgtaken aan te bieden of hen laten fungeren als mini-juf/mini-meester. (Struyven et al., 2015):

We moeten hier wel een kritische kanttekening maken. Het is zeer demotiverend voor sterke/snelle leerlingen wanneer ze altijd extra oefeningen moeten maken als ze sneller dan de rest klaar zijn. Ook kan het hen gaan vervelen als ze altijd de rest van de klas moeten helpen bij het oplossen van hun oefeningen. Je moet je als leerkracht dus bewust zijn van de valkuilen. (Struyven et al., 2015):

Voorkeuren

Leerlingen verschillen onderling in de voorkeur voor bepaalde leeractiviteiten. Hoe beter de taak aansluit bij het talent van de leerling, hoe beter hij deze taak zal afwerken. (Struyven et al., 2015):

Contractwerk als bijzonder voorbeeld

Contractwerk is een werkvorm waarbij leerlingen op hun eigen tempo mogen werken. Maar ook biedt het talrijke mogelijkheden om in te zetten op de interesses en de leerstatus van de leerlingen. Aangezien dit een erg goed voorbeeld van differentiatie is, bespreken we dit uitgebreider in het volgende onderdeel. (Struyven et al., 2015):

5.3 Contractwerk

5.3.1 Wat is contractwerk?

Laevers et al. (2004) beschrijven contractwerk als volgt:

“Contractwerk is een organisatievorm waarbij voor iedere individuele leerling een activiteitenpakket voor een bepaalde periode (bijvoorbeeld een week) formeel wordt vastgelegd. Voor de afwerking van het pakket krijgt hij/zij een bepaald deel van de klastijd (contractwerktijd) ter beschikking waarbij hij/zij relatief zelfstandig over de duur en de volgorde van de onderscheiden activiteiten kan beslissen.” (Laevers et al., 2004)

Het is dus een manier van werken waarbij de leerkracht de mogelijkheid krijgt om de klas op een andere manier te organiseren. Er wordt niet meer echt klassikaal gewerkt, maar toch blijft de structuur behouden. De leerkracht kan met deze **organisatievorm** gemakkelijk inspelen op de verschillen tussen leerlingen en zo differentiatie waar te maken. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

De leerlingen krijgen een **contract** dat is opgesteld door de klasleerkracht en door beide partijen wordt ‘getekend’. Hiermee maakt de leerling duidelijk dat hij zich houdt aan de afspraken tijdens het contractwerk en dat hij dit werk afmaakt binnen de voorziene tijd. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Een vaardigheid die erg wordt geoefend bij contractwerk is **plannen**. Leerlingen moeten zelf hun contractwerk zien af te krijgen binnen de voorziene tijd. Ze kiezen met welke opdracht ze beginnen en hoeveel tijd ze aan elk onderdeel spenderen. Hiermee ontwikkelen ze onlosmakelijk een verantwoordelijkheidsgevoel. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Uit studies rond intrinsieke **motivatie** is gebleken leerlingen maar gemotiveerd en betrokken zullen blijven als ze de ondersteuning of uitdaging krijgen die ze nodig hebben. Daarom moet contractwerk ook beantwoorden aan differentiatie en op zoek gaan naar de individuele leerbehoeften van elke leerling. Contractwerk is een zeer flexibele organisatievorm, waarbij je als leerkracht op verschillende niveaus kan differentiëren. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Zoals eerder vermeld biedt contractwerk de mogelijkheid om te differentiëren op vlak van **tempo**. De leerlingen krijgen namelijk een bepaalde timing voorgesteld, waarbij ze zelf moeten plannen wanneer ze welke oefening maken. De afspraak is wel dat ze alle oefeningen binnen de afgesproken tijd afwerken. Dit wordt formeel vastgelegd in de contractbrief. Concreet krijgt tempodifferentiatie vorm door moet- en mag-taken te integreren in het contractwerk. Je werkt dan aan de verschillen in leerprofiel tussen de leerlingen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Ook kan **niveaudifferentiatie** vorm krijgen in contractwerk. Dit kan je als leerkracht organiseren door een verschillende moeilijkheidsgraad in de oefeningen in te bouwen. Hierdoor hou je rekening met verschillen in de leerstatus van de leerlingen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Maar ook kan je beantwoorden aan de **interesses** van de leerlingen door hen uitdagende opdrachten aan te bieden, mag-taken in te bouwen en verschillende interessegebieden aan te bieden in het contractwerk. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

5.3.2 Welke taken binnen contractwerk?

Er zijn verschillende soorten taken die je in je contractwerk kan integreren. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

1 Schoolse en speelse taken

Om goed te doen zorg je als leerkracht voor een afwisseling tussen traditionele, schoolse taken en ietwat meer speelse taken.

2 Open en gesloten taken

Open taken zijn eerder bestemd voor leerlingen die meer buiten de lijntjes durven kleuren, terwijl gesloten taken veiliger zijn voor faalangstige kinderen.

3 Individuele en groepstaken

Ook moet je een afwisseling creëren in taken die de leerlingen individueel moeten afleggen en taken die enkel in groep afgewerkt kunnen worden. De ideale balans is 50/50.

4 Zelfstandig op te lossen taken en begeleide taken

Een belangrijk doel dat vooropgesteld wordt bij contractwerk is om de zelfstandigheid van de leerlingen te verbeteren en hierbij een gevoel voor verantwoordelijkheid te creëren. Natuurlijk moet je dit geleidelijk aan opbouwen.

5 Moet- en mag- taken

Door moet- en mag- taken in te bouwen creëer je tempodifferentiatie in je contractwerk. De ideale verhouding is respectievelijk 40/60. Doorgaans pleit men voor meer mag-taken, zodat ook tragere leerlingen hiertoe komen.

5.3.3 Valkuilen van contractwerk

Vaak is het de realiteit dat contractwerk wordt gezien als bezigheidstherapie voor de leerlingen. Het wordt dat een saai en droog invulboekje met weinig mogelijkheden voor interactie en coöperatief werken. Er komt dan vooral pen- en papierwerk aan te pas met hier en daar een kleurplaat om het geheel op te fleuren. Contractwerk moet meer zijn dan een takenbundeltje. Het grote doel van contractwerk is om de leerlingen zin in leren te geven en hen te ontplooiën tot zelfstandige, samenwerkende, experimenterende leerlingen met een probleemoplossend denkpatroon. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

5.3.4 Hoe contractwerk praktisch aanpakken?

1 Afspraken maken

Als je contractwerk in je klas organiseert, is het van onnoemelijk belang dat je goede afspraken maakt met de leerlingen over wat wel en niet kan. Deze afspraken kan je vastleggen in je contract, zodat de leerlingen altijd kunnen terugrijpen naar dit blad. Je sluit met hen het contract af, waardoor ze akkoord gaan met deze afspraken en er geen discussie kan ontstaan. Het staat er namelijk zwart op wit. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

2 Afwisseling

Je moet er als leerkracht voor zorgen dat je een afwisseling van taken voorziet in je contractwerk. Het moet dus bestaan uit lees-, schrijf-, doe- en spelopdrachten, allemaal met een educatieve waarde. Maar ook moet je diversiteit inbouwen in het soort opdrachten. Zorg ervoor dat er opdrachten zijn die de leerlingen zelfstandig, per twee of in groep kunnen afwerken. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

3 Differentiatie

Differentiatie integreren in contractwerk is vaak een struikelblok voor leerkrachten. Tempodifferentiatie komt doorgaans wel aan bod, door moet- en mag-taken te implementeren. Maar daar houdt het vaak ook mee op. Zoals eerder vermeld kan je op meerdere vlakken differentiëren. In dit onderdeel gaan we hier dieper op in. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Open taken

Zorg ervoor dat er open taken in het contractwerk zitten waarbij de leerlingen zelf een oplossing kunnen bedenken of een eigen invulling kunnen geven aan de opdracht
Bijvoorbeeld: Teken een nieuwe omslag voor het boek dat je op dit moment aan het lezen bent. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Extra tijd

Sommige kinderen hebben meer tijd nodig om een opdracht af te ronden of willen dieper ingaan op een opdracht. Dit kan je oplossen door tijdens andere soepele organisatievormen hen de mogelijkheid te bieden om extra aan hun contractwerk te werken. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: tijdens hoekenwerk kan je een hoek voorzien waarbij de leerlingen extra aan hun contractwerk kunnen werken.

Hulp en ondersteuning

Er zijn kinderen die meer hulp en ondersteuning nodig hebben bij sommige opdrachten. Deze hulp kan je bieden als leerkracht, maar je kan ook medeleerlingen inschakelen die de desbetreffende leerlingen extra ondersteunen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: je kan pictogrammen integreren in je contractwerk die bij moeilijkere opdrachten duidelijk aangeven aan wie de leerlingen hulp mogen vragen.

Extra informatie

Anderen hebben dan weer meer baat bij extra uitdaging. Ze krijgen dan geen hulp van een persoon, maar mogen extra bronnen raadplegen om een opdracht op te lossen.

Bijvoorbeeld: je reikt een leerling informatieve boeken aan over een bepaald onderwerp. Hij moet dan zelf bepalen welke informatie bruikbaar is om de vraag op te lossen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Ook kan je in een hoek van de klas een 'stand' organiseren waar de leerlingen naartoe kunnen gaan om extra materiaal te raadplegen. Je kan dit in het contractwerk duidelijk aangeven met bepaalde pictogrammen, zodat de leerlingen weten wanneer ze naar deze hoek mogen gaan. Hierbij leren ze zelfstandig het probleem op te lossen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Ondersteunend materiaal

Ook kan je onderscheid maken door sommige leerlingen gebruik te laten maken van ondersteunend materiaal. Dit kan bestaan uit concreet materiaal of een visuele ondersteuning bij sommige oefeningen. Voornamelijk kinderen die het moeilijk hebben met abstracte dingen kunnen hier erg mee geholpen worden. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: je laat een leerling MAB-materiaal gebruiken bij het oplossen van een moeilijke rekenoefening.

4 Inkorten – uitbreiden

Dit is doorgaans de meest eenvoudige oefening om te organiseren in het contractwerk. De zwakkere of trage leerlingen krijgen een minimum aantal oefeningen die ze moeten afwerken, terwijl de sterke of snelle leerlingen meer oefeningen voorgeschoteld krijgen. Enkel kwantitatief uitbreiden is niet goed genoeg voor deze sterke en snelle leerlingen en wordt voornamelijk als oneerlijk beschouwd. Daarom moet je taken ook kwantitatief uitbreiden, doordat ze oefeningen kunnen oplossen door een ander pad te bewandelen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: je kan de zwakkere leerlingen de oppervlakte van de bodem van een zwembad laten berekenen, terwijl je de sterkere leerlingen de inhoud van het zwembad laat berekenen.

5 Moeilijkheidsgraad

Onder deze noemer valt niveaudifferentiatie. Je zorgt voor een afwisseling in moeilijke en gemakkelijke oefeningen. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: in een contractwerkhoeck werk je met drie verschillende bakjes met taken, telkens met een verschillende moeilijkheidsgraad. De leerlingen kunnen zo zelf kiezen welke moeilijkheidsgraad hun taak zal hebben.

6 Interesse

Ook dit is erg belangrijk om voor ogen te houden. Als leerlingen een taak voorgeschoteld krijgen die hen erg aanbelangt, zullen ze meer gemotiveerd zijn om deze taak af te werken. Je kan dit concreet bewerkstelligen door leerlingen een project te laten maken of een spreekbeurt te laten houden over een onderwerp dat hen erg boeit. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

Bijvoorbeeld: Mens en Maatschappij – projectwerk: De leerlingen mogen een project naar keuze maken over een onderwerp dat hen erg interesseert.

7 Individuele leerlijn

Dit is nagenoeg de moeilijkste vorm van differentiatie. Concreet houdt dit in dat je precies die opdrachten voorziet die beantwoorden aan het punt van de leerlijn waar de leerling zich op dat moment bevindt. Dit is zelden haalbaar en wordt daarom ook weinig toegepast in de praktijk.

Een gemakkelijker vorm die wel vaker wordt toegepast is de volgende. Naast de moet- en mag-taken die de leerkrachten opnemen, worden er ook 'taken voor mij alleen' opgenomen. Eigen hieraan is dat de leerkracht samen met de leerling de leerstof nog eens herhaalt, oefent en remedieert of sterke leerlingen vooruit laat werken. Zo krijgen de leerlingen de optimale begeleiding die ze nodig hebben. (Heylen, L. & Van den Meerssche, J., 2009)

5.4 E.G.O.

5.4.1 Wat is E.G.O.?

E.G.O. kunnen we volgens Laevers et al. (2004) omschrijven als volgt:

“Ervaringsgericht onderwijs is onderwijs waarin leerkrachten handelen vanuit een ‘ervaringsgerichte instelling’: een bijzondere manier van naar zichzelf en naar anderen kijken. De ervaringsgerichte persoon stelt zich bewust in op de ‘ervaring’, op de beleving, op de stroom van gevoelde betekenissen die achter gedrag besloten ligt. In een ervaringsgerichte benadering trachten we ons een zo levendig mogelijke voorstelling te maken van wat zich binnen in de ander afspeelt. Dat kunnen we dankzij drie bijzondere gaven: sensitiviteit, empathie en actief luisteren.”

Als je een leerkracht bent die handelt vanuit een ervaringsgerichte instelling, ben je gericht op het proces van je leerlingen en jouw eigen proces. Het E.G.O. heeft twee kwaliteitsindicatoren: welbevinden en betrokkenheid. (Laevers et al., 2004)

5.4.2 Link tussen E.G.O. en contractwerk

Er zijn zeven factoren in het procesgericht werken die invloed kunnen hebben op de betrokkenheid van kinderen. Hierbij horen zeven werkvormen. Contract- en hoekenwerk is één van die werkvormen. Om betrokkenheid bij kinderen te verhogen is het van belang dat je afstemt op de mogelijkheden van de kinderen. Contract- en hoekenwerk leent zich daar zeer goed voor. (Laevers et al., 2004)

6 Dataverzameling

Ik heb gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Ik ben dus op een beschrijvende manier te werk gegaan en ik wilde inzicht krijgen in de verschillende interpretaties en opvattingen van de betrokkenen in mijn onderzoek omtrent contractwerk.

6.1 Observatie groep vier, vijf, zes/zeven

6.1.1 Verantwoording

Ik heb geobserveerd in groep vier, groep vijf en groep zes/zeven tijdens de contractwerkuren. Telkens heb ik hierbij de contractbrieven met bijhorende taken bestudeerd. Dit heb ik gedaan om met eigen ogen te zien hoe de klasleerkracht het contractwerk organiseerde om zo eventueel de mosterd bij iemand anders te halen. De goede elementen van contractwerk heb ik telkens onthouden en nagestreefd in mijn product, de werkpunten heb ik proberen ombuigen tot sterke punten.

6.1.2 Gegevensverzameling en -verwerking

Om zo objectief mogelijk te observeren en om een vertekend beeld te vermijden, heb ik een observatielijst ontworpen dat ik tijdens de observaties en bestuderingen gebruikt heb (zie bijlage 3). Deze lijst heb ik opgesteld op basis van wat er in de literatuur omtrent contractwerk te vinden was. Als je de observatielijst bekijkt, zie je dat ik een indeling gemaakt heb. Vooreerst zijn er observatiepunten op het vlak van organisatie. Verder zijn er aandachtspunten met betrekking tot de inhoud van het contractwerk. Ten slotte staat er enkele vragen opgelijst die gaan over differentiatie. Ik heb voor deze indeling gekozen om het enerzijds overzichtelijk te maken en anderzijds omdat de literatuur het vaak over de elementen 'inhoud' en 'organisatie' heeft. Differentiatie heb ik zelf toegevoegd omdat dit een extra aandachtspunt is en een doel dat ik wil bereiken in mijn product. Aan de rechterkant van het kader kon ik dan aanduiden of het item al dan niet aanwezig was. Hoe meer kruisjes in de kolom, hoe meer het contractwerk al op punt stond. Zo kon ik snel een algemeen beeld vormen uit een observatie. Uiteindelijk heeft deze observatielijst ook gediend voor het ontwikkelen van mijn product, omdat ik zo als het ware een checklist had waar mijn contractwerk zeker aan moest voldoen (zie bijlage 13). Als je de checklist in mijn rapport bestudeert, zal je merken dat ik nog enkele aandachtspunten heb bijgevoegd. Deze komen uit het interview met Juul Aldenhuijsen (zie bijlage twee).

6.1.3 Analyse

Contractwerk krijgt een vaste plaats in het weekschema bij juffrouw Juline. Er is namelijk inloop van 7u tot 7u30 inloop (zie bijlage 11). Dan mogen de kinderen aan het contractwerk werken. Sommige kinderen komen al om 7u, anderen pas om halfacht. Voor de rest mogen de leerlingen enkel aan contractwerk werken als ze klaar zijn met een taak. Dit maakt dat sommige leerlingen heel veel tijd hebben om hun contractwerk te maken, terwijl dit voor anderen een race tegen de tijd wordt. De afspraak is dat de leerlingen het contractwerk voor vrijdag af moeten hebben. Juf Juline houdt de vorderingen van de leerlingen telkens bij met een registratieformulier. Indien een leerling niet klaar is tegen het afgesproken tijdstip, moet deze op vrijdag tijdens het laatste lesuur zijn taken afmaken. Is het dan nog niet af, dan wordt het huiswerk. In de praktijk heb ik ondervonden dat veel kinderen niet op tijd klaar waren met hun contractwerk. Maar zoals ik eerder al vermeldde, kan het kind hier vaak niets aan doen. Doordat hij/zij iedere morgen pas laat aankomt op school, heeft hij veel minder tijd om te werken aan zijn contractwerk. Ook is een gebrek aan motivatie een reden dat de leerlingen niet doorwerkten aan hun contractwerk. Juf Juline liet deze leerlingen dus maar altijd meedoen met de vrije keuze, ook al waren ze niet klaar. Er moet dus een oplossing komen. In mijn product wil ik vaste momenten in het weekschema inbouwen, zodat de leerlingen niet enkel aan het contractwerk mogen werken in de inloop-en buffertijd en wil ik ervoor zorgen dat de leerlingen terug gemotiveerd zijn om het contractwerk te maken (zie bijlage 12).

Een positief element dat ik bij juffrouw Noortje heb gezien en ook wil meenemen naar mijn product is de **implementatie van de weekplanning** in de contractbrief. De kinderen krijgen alle taken van de hele week op hun contractbrief en mogen zelf kiezen wanneer ze aan welke taak werken. Hierbij zijn ze erg zelfstandig en leren ze plannen. Ze kiezen zelf in welke volgorde ze de taken doen, hoeveel tijd ze eraan besteden en kunnen zelf beslissen of ze al dan niet de klassikale instructies meevolgen. De kinderen die moeilijk kunnen plannen, begeleidt juffrouw Noortje dan net dat tikkeltje meer. Hier neemt ze meer een sturende rol aan, omdat de leerlingen anders een beetje verdrinken in het contractwerk. Er is dus sprake van differentiatie in begeleiding en instructie. Deze werkwijze wil ik ook graag uitproberen in mijn product om de leerlingen te laten oefenen in het zelfstandig werken.

Een **afsprakenblad** was in geen enkele observatiegroep te vinden. De afspraken werden mondeling toegelicht. In mijn product wil ik een afsprakenblad ophangen in de klas, zodat de leerlingen hier steeds op terug kunnen kijken. Hiermee hoop ik problemen te vermijden (ruzie aan de computer, overbodige vragen, ...)

In alle klassen krijgen de kinderen dus een **contractbrief** (zie bijlage vijf, zeven en negen). Alle leerlingen van de school krijgen dezelfde contractbrief qua opmaak, zodat er een soort continuïteit is. De contractbrief zorgt ervoor dat leerlingen structuur krijgen en verantwoordelijkheid moeten tonen om alle taken zelfstandig tegen de afgesproken tijd af te ronden. Ook staat hier duidelijk aangegeven wat de taak is en of er al dan niet klassikale instructie is. Bij juffrouw Juline heb ik echter nooit gezien dat er klassikale instructie gegeven werd. Dit zorgde ervoor dat leerlingen heel vaak niet wisten wat ze moesten doen en juf Juline telkens individuele uitleg moest geven aan de kinderen. Dit maakte dat ze vaak 'gestoord' werd en er heel wat kostbare tijd verloren ging. Juffrouw Noortje daarentegen gaf wel instructies in de kring om de leerlingen op weg te zetten. Hierin differentieerde ze door de leerlingen de kans te geven om de instructie al dan niet te volgen. Ze paste het principe van het viersporenbeleid toe. Dit wil ik ook toepassen in mijn product. Op de contractbrief staat ook of de leerlingen de taken zelf moeten verbeteren of dat de klasleerkracht dit doet. Maar in de praktijk heb ik ervaren dat het contractwerk van de leerlingen van meester Vincent en juffrouw Juline niet verbeterd werd en dat er ook geen correctiesleutels voor de leerlingen waren om aan zelfcorrectie te doen. Juffrouw Noortje daarentegen zorgde zoals eerder vermeld voor een nakijkhoekje met correctiesleutels (afbeelding 22). Ook corrigeerde ze zelf enkele taken van de contractbrief. In mijn product wil ik zeker ruimte voor zelfcorrectie inbouwen enerzijds omdat de leerlingen zo verantwoordelijkheid leren dragen voor hun gemaakte werk en anderzijds omdat dit erg tijdbesparend is voor de leerkracht. Het idee van de nakijkhoekjes spreekt me dan ook erg aan.

De **leergebieden** die altijd aan bod komen in het contractwerk van juf Juline zijn rekenen, spelling, schrijven en woordenschat. Vakken als mens en maatschappij, 'science' en godsdienst komen quasi nooit aan bod. Juffrouw Noortje en meester Vincent proberen dit wel van tijd tot tijd te doen. In mijn product wil ik ook zeker proberen om alle leergebieden aan bod te laten komen, verdeeld over enkele weken.

Over het algemeen komen er vooral schoolse taken aan bod in het contractwerk (afbeelding 15, 16, 17, 18, 19). De leerlingen moeten voornamelijk in hun werkboekjes werken en er wordt amper op een speelse manier geleerd. Het idee van spelend leren wil ik zeker integreren in mijn product. Wel komen er zowel open als gesloten taken aan bod. Ook zijn er moet- en mag-taken op de contractbrieven, maar de mag-taken blijven eerder beperkt bij meester Vincent (afbeelding 25) en juffrouw Juline (afbeelding 14). Juffrouw Noortje heeft dit beter uitgewerkt, maar hier staat het dus ook niet helemaal op punt (afbeelding 21). In mijn product wil ik de mag-taken beter uitbouwen.

Zeker ook positief is de integratie van de computer en spelletjes bij het contractwerk van juffrouw Noortje (afbeelding 21 + 23) en meester Vincent. Hierdoor doen de leerlingen aan spelend leren en zijn ze bijgevolg erg gemotiveerd. Zo mochten de leerlingen van meester Vincent werken aan BLOON-taken als ze klaar waren. Dit zijn oefeningen die hen helpen bij het herhalen en automatiseren van leerstof. Bij juffrouw Juline was er geen sprake van computer- en spelletjestijd. Ze zag dit eerder als een struikelblok omdat ze ervaren heeft dat de leerlingen dan onderling ruzie maken. Graag wil ik deze uitdaging wel aangaan in mijn product. Ik wil juf Juline laten ervaren dat als je goede afspraken maakt, dit wél werkt. De leerlingen van groep vijf zullen hierdoor ook meer betrokken zijn.

Verder was de link met hoekenwerk duidelijk bij juf Noortje en meester Vincent (afbeelding 28). Ze hebben uitgewerkte hoeken en voorzien in elke hoek ook verschillende taken voor de leerlingen. Ze nemen hoekenwerk op als mag-taak op de contractbrief. De kinderen kunnen dus zelf kiezen welke taken uit welk leergebied ze maken. Hierdoor wordt er ingespeeld op interesses en hebben de leerlingen keuzemogelijkheid. Bij juffrouw Juline was dit hoekenwerk nog zoek. Om deze reden wil ik zeker ook hoekenwerk proberen te integreren in mijn product.

Rond differentiatie in het contractwerk ontstaat er veel onderling verschil. Zo staat niveaudifferentiatie bij juffrouw Noortje al op punt doordat ze aan de slag gaat met 3 niveaus van contractbrieven. Ze voorziet ook heel wat ondersteunend materiaal dat de leerlingen kunnen gebruiken bij het oplossen van hun taken (zie afbeelding 23) Verder differentieert ze in instructie en begeleiding. Ze gaat sturend te werk bij de kinderen met moeilijkheden en verplicht hen om de instructie te volgen, ook al denken ze dat ze het zelf kunnen. Ze begeleidt hen meer dan de sterke kinderen. Ook meester Vincent voorziet taken op niveau (afbeelding 28). Bij juffrouw Juline daarentegen is er allesbehalve sprake van differentiatie. Ze maakt één klassikale contractbrief (afbeelding 14), ze maakt geen onderscheid in de leertijd van kinderen, ze speelt niet in op de interesses, ... Ook is er bij haar geen link met hoekenwerk, waardoor keuzedifferentiatie uitgesloten wordt. Wat ik overal een beetje gemist heb, zijn de uitdagende materialen voor de sterke leerlingen.

6.1.4 Conclusie

De observaties hebben mij heel wat input gegeven om mijn product vorm te geven. Over het algemeen kan ik besluiten dat het contractwerk in groep vier bij juffrouw Noortje al erg op punt staat. Heel wat goede elementen vind ik terug. Meester Vincent is ook op weg, maar hier is nog werk aan de winkel. Bij juffrouw Juline staat het contractwerk helemaal nog niet op punt. De goede elementen van contractwerk en differentiatie hierin, wil ik integreren in mijn product. Zo wil ik op organisatorisch vlak zorgen dat contractwerk een vaste plaats in het weekschema krijgt en opteer ik voor een nakijkhoekje waar de leerlingen aan zelfcorrectie kunnen doen. Op inhoudelijk vlak wil ik voor zowel schoolse als speelse taken zorgen, open als gesloten, zelfstandig op te lossen en begeleide taken, de link met hoekenwerk leggen en alle leergebieden proberen aan bod te laten komen.

Over het algemeen kan ik ook besluiten dat er allesbehalve een leerlijn in het contractwerk is. De leerkrachten organiseren het contractwerk allemaal hoe ze denken dat het goed is. Het is bijvoorbeeld niet zo dat de leerlingen in groep zes en zeven meer zelfstandigheid krijgen. Er is dus nood aan een leerlijn contractwerk doorheen heel de school, zodat er voor de leerlingen continuïteit ontstaat.

6.2 Bevraging klasleerkracht groep vijf

6.2.1 Verantwoording

Verder heb ik ook een interview afgenomen van de klasleerkracht. Hierin heb ik gepolst naar hoe zij contractwerk aanpakt in de klas en de bijhorende regels, of ze geschoold is op het vlak van contractwerk, naar de interesses/leerstijlen en leerstatussen van de leerlingen, ... Dit was erg handig voor het ontwerpen van mijn product, omdat ik nu haar kant van het verhaal hoorde. Ze vertelde me wat haar mening was over contractwerk, welke struikelblokken er waren, ... Al deze informatie heb ik in het achterhoofd gehouden toen ik mijn product ontwierp en toepaste in de praktijk, zodat tegemoet kon komen aan haar pijnpunten.

6.2.2 Gegevensverzameling en -verwerking

Vooraleer ik het interview afnam, heb ik een interviewleidraad opgesteld. Hierin heb ik vragen gesteld waarvan het antwoord erop mij erg zou helpen bij het ontwerpen van mijn product. Ik heb de interviews opgenomen met mijn Smartphone en uiteindelijk getranscribeerd. Dit was intensief en tijdrovend, maar het voordeel van deze methode is dat er geen kostbare informatie verloren gaat. U kan het interview raadplegen in de bijlage.

6.2.3 Analyse

Uit de bevraging van de klasleerkracht van groep 5, mentor gedurende deze stageperiode, heb ik heel wat nuttige informatie ingewonnen omtrent contractwerk. Na kritische analyse blijkt dat er al enkele positieve aspecten aan bod komen, maar ook dat er nog werk aan de winkel is.

Vooreerst heeft ze me verteld hoe ze contractwerk praktisch aanpakt. Ze deelt de contractbrieven op maandag uit en geeft instructie wanneer het nodig is. De afspraak is dat de leerlingen het contractwerk voor vrijdag af hebben. Indien dit niet het geval is, moeten ze dit op vrijdag tijdens het laatste lesuur afmaken. Is het dan nog niet af, wordt het huiswerk. De vakken die altijd aan bod komen zijn rekenen, spelling, schrijven en woordenschat. Vakken als mens en maatschappij, 'science' en godsdienst komen quasi nooit aan bod. De reden hiervoor is dat ze het moeilijk vindt om deze vakken te integreren in het contractwerk. Ze vindt dat de leerlingen er niet zelfstandig mee aan de slag kunnen. In mijn product wil ik ervoor zorgen dat alle leergebieden, gespreid over enkele weken, aan bod komen. Dit wil ik bewerkstelligen door deze leergebieden op een laagdrempelige manier aan te bieden, bijvoorbeeld door een memory te maken over de behandelde leerstof van maatschappijleer. Zo kan juf Juline ervaren dat deze leergebieden wél passen in het contractwerk.

Ook ben ik te weten gekomen hoe de leerkrachten geschoold zijn en gestimuleerd worden op het vlak van contractwerk. Juf Juline is niet geschoold in haar opleiding en ook op de Sister Magda school zijn er heel weinig richtlijnen omtrent het organiseren van contractwerk. Er is geen beleidstekst over hoe je het het beste kan aanpakken. De leerkrachten hebben wel een vorming van Juul Aldenhuijsen gekregen, coördinatrice van het ervaringsgericht onderwijs in Sint Maarten (zie bijlage 10) Dit was echter eerder een theoretische vorming in plaats van een praktijkgerichte. De leerkrachten organiseren dus contractwerk op die manier waarvan zij denken dat het het beste is. Juffrouw Juline geeft aan dat ze het niet gemakkelijk vindt om contractwerk te organiseren, omdat ze nog nooit een goed voorbeeld gezien heeft. Van mevrouw Aldenhuijsen krijgt ze wel geregeld feedback over haar manier van lesgeven, maar niet specifiek over hoe ze contractwerk kan aanpakken. In haar interview (zie bijlage twee) geeft mevrouw Aldenhuijsen aan dat ze leerkrachten wel aanspoort om in andere klassen te kijken waar contractwerk wel op punt staat. Het lijkt er dus een beetje op dat juffrouw Juline een uitleg zoekt voor het feit dat haar contractwerk niet op punt staat. Wel wordt er vanuit hogerhand opgelegd dat de leerkrachten moeten werken aan hun ervaringsgericht lesgeven

en bijgevolg contractwerk moeten integreren in hun lespraktijk. Zo zegt het schoolbestuur en het ministerie van onderwijs dat de school een ervaringsgerichte school moet worden. Om dit te bewerkstelligen hebben ze dus mevrouw Aldenhuijsen aangesteld en komt de inspecteur van het ministerie van onderwijs een bezoekje aan de school brengen. Op deze manier worden de leerkrachten wel gestimuleerd om op een ervaringsgerichte manier les te geven en bijgevolg contractwerk te organiseren. Mevrouw Aldenhuijsen geeft zelf ook aan dat het voor sommige leerkrachten een drempel is om op een ervaringsgerichte manier les te geven en bijgevolg contractwerk te organiseren. Persoonlijk denk ik dat juf Juline onder deze groep valt. Om deze reden wil ik haar begeleiden in het contractwerk en haar laten zien hoe je het kan organiseren, zodat ze zich wel capabel voelt om het toe te passen in de toekomst.

Van differentiatie in het contractwerk is er amper sprake. De leerlingen werken niet op niveau en worden bijgevolg niet uitgedaagd of ondersteund. Juffrouw Juline geeft aan dat de leerlingen niet echt gemotiveerd zijn om het contractwerk te maken en het ontbreken van differentiatie kan hier misschien een oorzaak van zijn. Iedereen krijgt dezelfde hoeveelheid instructie, dezelfde oefeningen, er wordt niet gekeken naar interesses of verschil in aanpak,... Ze geeft aan dat de leerlingen die snel klaar zijn op de computer mogen spelen, maar in de praktijk heb ik dit nog nooit gezien. Toen ik haar voorstelde om de computer ook te integreren in het contractwerk, zei ze dat dit geen goed idee was omdat ze altijd 'vechten'. Daarom wil ik graag de uitdaging aangaan in mijn product om de computer te integreren, mits goede afspraken. Uit observaties heb ik zelf ook kunnen opmaken welke kinderen de sterke kinderen zijn en welke kinderen meer hulp nodig hebben. Dit heb ik ook nog eens gevraagd in het interview en mijn voorgevoel werd bevestigd. Hierdoor weet ik welke kinderen ik kan uitdagen met moeilijkere oefeningen en meer los kan laten tijdens het contractwerk. Ook weet ik welke kinderen meer begeleiding en instructie nodig hebben. Met het oog naar de toekomst staat juffrouw Juline er wel positief naar om te differentiëren in het contractwerk. Vooral niveaudifferentiatie vindt ze nodig. Net omdat ze geen goed voorbeeld hiervan in de praktijk gezien heeft, weet ze niet hoe ze differentiatie kan vormgeven in het contractwerk. Daarom denk ik dat mijn product haar zeker gaat helpen als ze in de toekomst contractwerk organiseert. Ook het voorzien van ondersteunende materialen ziet ze wel zitten.

Omtrent zelfcorrectie is er een beetje verwarring. Juffrouw Juline zegt in het interview dat de leerlingen zelf hun taken nakijken. Echter uit observatie en bestudering van het contractwerk blijkt dat dit helemaal niet het geval zijn. Er is geen nakijkhoek en geen correctiesleutel. Soms worden de taken helemaal niet verbeterd, waardoor de leerlingen geen feedback krijgen op hun werk. Hier moet dus ook zeker een oplossing voor gevonden worden.

6.2.4 Conclusie

Over het algemeen kan ik besluiten dat leerkrachten wel degelijk gevormd zijn op het vlak van contractwerk, maar dat dit eerder een theoretische vorming was in de vorm van een PowerPointpresentatie. Een goed praktijkvoorbeeld mist. Verder is er geen beleidsplan omtrent contractwerk dat een houvast zou kunnen zijn voor leerkrachten. Wel worden leerkrachten door het schoolbestuur en het ministerie van onderwijs gestimuleerd om contractwerk te organiseren. Met mijn product wil ik voor de praktische 'touch' zorgen.

Ik heb een inzicht gekregen in de denkwijze van juf Juline op het vlak van contractwerk. Ze voelt zich nog niet capabel, maar staat er zeker voor open om hierin begeleid te worden. Voornamelijk niveaudifferentiatie wil ze terugzien in het nieuwe contractwerk. Samen met de observaties heb ik een inzicht gekregen in de leerstatussen van de leerlingen. Ze gaf aan dat er materiaal voorhanden is in de klas om te differentiëren, maar dat ze niet weet hoe ze dit moet inzetten. In mijn product wil ik op deze hulpvragen een antwoord bieden.

6.3 Bevraging leerlingen groep vijf

6.3.1 Verantwoording

Vooreerst heb ik de bevindingen van de leerlingen van het derde leerjaar bevraagd omtrent het contractwerk dat ze gewoon waren bij juffrouw Juline. Hierin heb ik gepolst naar hun welbevinden en motivatie. Ook heb ik gepolst naar hun interesses, zodat ik hierop kon inspelen bij het nieuwe contractwerk. Ik hoopte hen zo intrinsiek te motiveren.

6.3.2 Gegevensverzameling en -verwerking

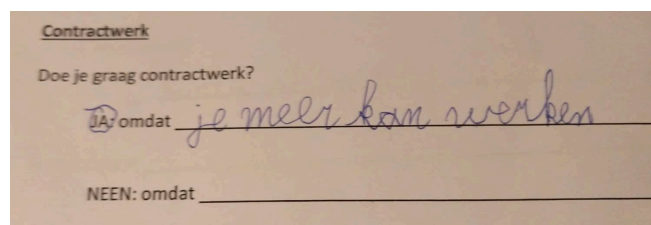
Op voorhand heb ik een vragenlijst opgesteld. Met deze vragenlijst wilde ik polsen naar de beleving van de leerlingen omtrent het contractwerk. Zo wilde ik een beeld krijgen van hoe zij het contractwerk ervaren. Ook heb ik gepolst naar hun interesses, om hier zo op in te spelen in mijn product. Om de resultaten van de leerlingenvragenlijst op een visuele manier duidelijk te maken, heb ik er voor gekozen voor grafieken. Met de toepassingen Word en Excel was deze klus eerder snel geklaard.

6.3.3 Analyse

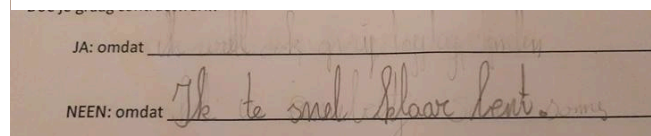
Uit de analyse van de vragenlijst blijkt dat slechts 17% van de leerlingen graag contractwerk doet zoals juffrouw Juline het organiseert in de klas (zie afbeelding drie). Sommige leerlingen geven als argument dat ze meer kunnen werken (afbeelding vier) en dat ze 'flink' kunnen worden. 83% van de leerlingen vindt het contractwerk niet leuk (afbeelding drie) en enkele argumenten zijn dat het niet leuk is en dat ze te snel klaar zijn (afbeelding vijf). Dit is dus een duidelijke indicator dat er een probleem is met het aangeboden contractwerk en dat er een grondige verandering moet gebeuren. Het contractwerk bestaat voornamelijk uit erg schoolse taken, weinig mag-taken, geen integratie van de computer, geen educatieve spelletjes, geen taken uit hun leefwereld, ... 92% van de leerlingen doet nooit de mag-taak, misschien omdat deze alleen bestaat uit 'het lezen van een boek'.

Afbeelding 3: Hoe leerlingen (%) contractwerk ervaren

Afbeelding 4: Argument leerling die wel graag contractwerk doet

Afbeelding 5: Argument sterke leerling die niet graag contractwerk doet. Reden: te snel klaar.

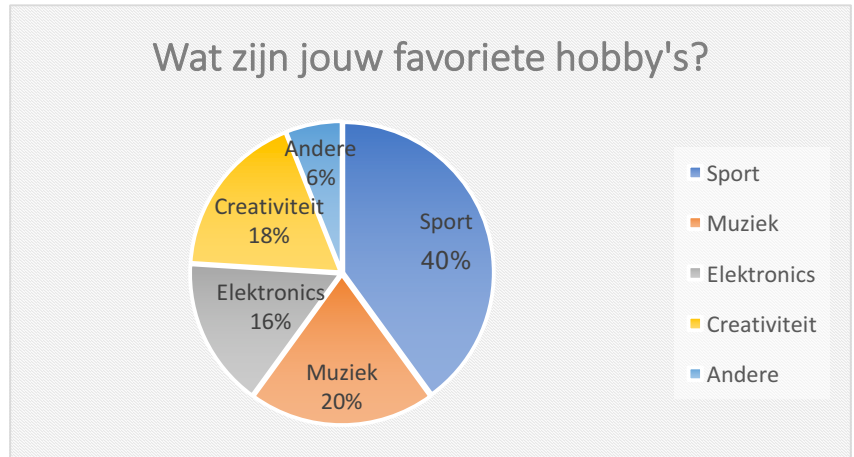
In het nieuwe contractwerk wil ik er voornamelijk voor zorgen dat de leerlingen weer zin krijgen in het contractwerk en gemotiveerd zijn om te leren. Dit wil ik bekomen door de leerlingen op niveau te laten werken, door hen oefeningen te geven die hen uitdagen, waarbij ze creatief moeten zijn en die in hun belevingswereld liggen. Uit de resultaten bleek dat de leerlingen voornamelijk graag rekenen en spellen (afbeelding zes). Vakken als religie, science, maatschappij en muzische vakken worden minder als favoriet beschouwd door de leerlingen. Een mogelijke oorzaak hiervoor kan zijn dat de leerlingen minder met deze vakken in

aanraking komen doorheen de schoolweek. Ook komen deze vakken niet aan bod in het contractwerk dat de kinderen kennen. Daarom wil ik in het nieuwe contractwerk ervoor zorgen dat de leerlingen ook met deze leergebieden in aanraking komen.

Om de leerlingen nog meer te motiveren, heb ik ook hun hobby's bevestigd in de vragenlijst. Wat blijkt is dat de leerlingen voornamelijk geïnteresseerd zijn in sport, creatief bezig zijn, electronics en muziek (afbeelding zeven). Sommige kinderen gaven aan dat ze graag schaken of koken. In mijn product wil ik proberen om al deze onderwerpen te integreren.

Afbeelding 4: Waarover de leerlingen graag leren op school

Afbeelding 7: De favoriete hobby's van de leerlingen

Ook wil ik ervoor zorgen dat ze kennismaken met spelend leren en dat ze inzien dat leren niet alleen het invullen van werkblaadjes is. Bijna 80% van de leerlingen vindt dit alvast een goed idee. Ik wil hun autonomie en verantwoordelijkheidsgevoel verbeteren en ik wil hen meer coöperatief laten werken. De leerlingen zouden dit alvast een goed idee vinden, blijkt uit de grafieken. 46% zou graag in groep werken, 29 % graag per twee en 25% werkt graag alleen (afbeelding acht). Dat 1/4 nog steeds graag alleen zou werken, ligt misschien aan het feit omdat ze het niet gewoon zijn om in groep te werken. Ik wil hen dit zeker enkele keren laten ervaren. Als hen dit niet ligt, mogen ze van mij individueel blijven werken.

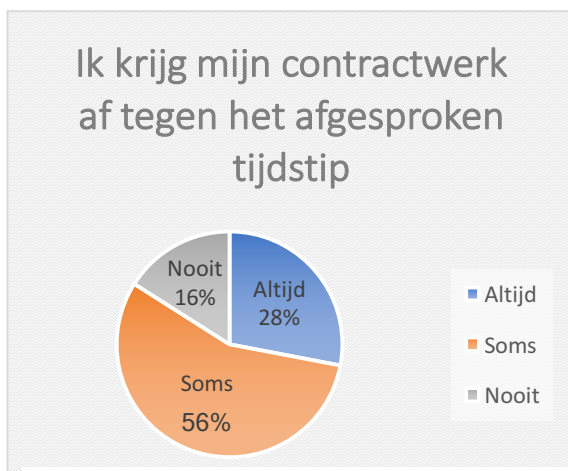

Afbeelding 8: Of de leerlingen liever alleen, per twee of in groep aan een taak werken

Uit de vragenlijst blijkt dat ongeveer 1/3 van de leerlingen zijn contractwerk niet afkrijgt tegen de afgesproken tijd (afbeelding negen). Mogelijke oorzaken hiervoor zijn dat het contractwerk te moeilijk is, dat de leerlingen niet goed kunnen plannen, of dat de leerlingen niet gemotiveerd zijn om aan hun contractwerk te werken. Na observatie heb ik ook gemerkt dat de klasleerkracht helemaal niet consequent is voor leerlingen die hun contractwerk niet afhebben. Vaak gaat het om kinderen die niet gemotiveerd zijn om het te maken. Ik ben van mening dat als je deze leerlingen niet opvolgt en controleert, je alleen maar in de hand werkt dat ze hun contractwerk niet maken. In het nieuwe contractwerk wil ik proberen om de leerlingen intrinsiek

te motiveren door hen in aanraking te brengen met uitdagende en speelse opdrachten. Ik wil hun vorderingen vastleggen, zodat ik hen op tijd feedback en bijsturing kan bieden.

Omtrent de moeilijkheidsgraad en het begrijpen van de oefeningen heerst duidelijk een verdeelde mening. Na analyse van de vragenlijst, duidden voornamelijk de 'pluskinderen' aan dat de oefeningen te gemakkelijk waren. In het contractwerk worden ze niet uitgedaagd en krijgen ze dus geen oefeningen op niveau. Ook geeft 1/3 van de leerlingen aan dat de oefeningen te moeilijk zijn (afbeelding 10). Uit observatie blijkt dat juffrouw Juline geen vaste instructie geeft voor de taken in het contractwerk. Enkel als de leerlingen vragen hebben, mogen ze die aan haar stellen. Dit kan een mogelijke oorzaak zijn dat sommige kinderen de oefeningen te moeilijk vinden. Ze krijgen namelijk geen instructie op maat. Ook is het niet de gewoonte dat de leerlingen bij elkaar te rade gaan als ze hulp nodig hebben. Dit kan een mogelijke verklaring zijn van waarom de leerlingen meer hulp van de klasleerkracht zouden willen.

Afbeelding 5: Of de leerlingen het contractwerk tegen het afgesproken tijdstip afkrijgen

Afbeelding 10: Hoe de leerlingen de moeilijkheidsgraad van de oefeningen van het contractwerk ervaren

Om dit op te lossen, wil ik in het nieuwe contractwerk meer op niveau gaan werken. De leerlingen die uitgedaagd moeten worden, krijgen een aparte contractbrief. Ze krijgen plusoefeningen en ik wil ervoor zorgen dat het weekschema geïntegreerd wordt in hun contractbrief. Zo kunnen de leerlingen zelf kiezen wanneer ze welke taken doen en hoeveel tijd ze eraan spenderen. Als ze ermee akkoord gaan, worden ze aangesteld als mini-juf en mini-meester en mogen ze de anderen hulp bieden. 58% van de leerlingen zou hier alvast mee akkoord gaan. De leerlingen die het moeilijk hebben, krijgen instructie en, indien nodig, verlengde instructie. Ze krijgen tijdens contracttijd meer hulp en begeleiding van zowel mij als de pluskinderen. Ook wil ik een extra uur contracttijd per week organiseren, zodat ze zeker voldoende tijd hebben om hun contractwerk af te maken en zo ook toekomen aan de mag-taken. Indien ze het moeilijk hebben met plannen, neem ik hier eerder een sturende rol op mij, zodat ze toch op tijd klaar geraken. Hier is dus sprake van zowel niveaudifferentiatie, differentiatie in aanpak, differentiatie in hulp en begeleiding en differentiatie op het vlak van instructie.

6.3.4 Conclusie

Uit de vragenlijst ben ik te weten gekomen hoe de leerlingen het contractwerk van juf Juline ervaren. Ook ben ik de interesses van de leerlingen te weten gekomen. In mijn product wil ik inzetten op spelend en samenwerkend leren, differentiatie (niveau, begeleiding, instructie, tempo), wil ik de mag-taken uitbouwen, wil ik alle leergebieden aan bod laten komen en meer contractwerkuren voorzien en wil ik een registratieformulier bijhouden waarin ik een zicht heb op de vorderingen van de leerlingen. Zo kan ik tijdig bijsturen.

6.4 Bevraging coördinatrice E.G.O.

6.4.1 Verantwoording

Een laatste interview dat me tonnen aan informatie heeft opgeleverd, was het interview met Juul Aldenhuijsen. Zij is gedurende drie jaar aangesteld als coördinatrice van het ervaringsgericht onderwijs en is zelf ook leerkracht. Ze heeft me haar vakkundig advies aangeboden en enkele tips aangereikt die ik kon gebruiken om mijn product vorm te geven. Ik vond het zeer nuttig voor mijn onderzoek om mevrouw Aldenhuijsen te interviewen, omdat ik zo het vakkundig advies van een expert kreeg. Naar mijn mening maakte dit mijn onderzoek sterker en wetenschappelijker.

6.4.2 Gegevensverzameling en -verwerking

Vooraleer ik het interview afnam, heb ik een interviewleidraad opgesteld. Hierin heb ik vragen gesteld waarvan het antwoord erop mij erg zou helpen bij het ontwerpen van mijn product. Ik heb de interviews opgenomen met mijn Smartphone en uiteindelijk getranscribeerd. Dit was intensief en tijdrovend, maar het voordeel van deze methode is dat er geen kostbare informatie verloren gaat. U kan het interview raadplegen in bijlage twee.

6.4.3 Analyse

Vooreerst heeft ze mij verteld hoe je contractwerk praktisch kan aanpakken. Ze gaf aan dat je je weekschema moet integreren in je contractbrief. Zo zien de kinderen welke taken er op het programma staan. Een erg belangrijke vaardigheid die ze hierbij leren is plannen. Ze gaf ook aan dat sommige kinderen dit moeilijk vinden, omdat ze van thuis uit niet gewoon zijn om zelf keuzes te maken. Er wordt vaak voor hen beslist, waardoor ze niet goed of onvoldoende voor hun eigen kunnen beslissen. Via contractwerk kan je dit erg verbeteren. Het kan wel zijn dat je in het begin een sturende rol moet opnemen, maar uiteindelijk worden de leerlingen hier vaardiger in. Ze gaf aan dat je eigenlijk met de hele school een uniformiteit moet creëren op het vlak van contractwerk. Zo moeten de leerlingen er al van jongs af aan mee in aanraking komen en moet er een leerlijn zijn doorheen alle leerjaren. Ook heeft ze me bijgebracht dat de link met hoekenwerk erg positief is. Je houdt de leerlingen zo betrokken en je blijft als leerkracht kritisch ten opzichte van je hoeken. Je schrijft dit ook op de contractbrief. Op deze manier ontstaat er keuzedifferentiatie voor de leerlingen. Je zorgt ervoor dat de hoek 'leeft'. Dit is dus ook zeker iets wat ik in mijn achterhoofd houd bij het maken van mijn product.

Ook heeft ze me duidelijk gemaakt op welke manier ze de leerkrachten gevormd heeft op het vlak van contractwerk. Ze hebben allemaal een basiscursus gekregen (zie bijlage 10). Ze geeft aan dat het haar taak is om contractwerk zichtbaar te maken in de klas en leerkrachten te motiveren om het werkelijk te doen. Ze geeft aan dat dit niet altijd gemakkelijk is omdat sommige leerkrachten er nogal sceptisch tegenover staan, aangezien ze opeens op een ervaringsgerichte manier les moeten geven. Ze zijn dit niet gewoon en daarom is het een stap uit hun comfortzone.

Verder gaaf ze me ook inzicht in hoe je je klas kan organiseren als er sprake is van een groot leerlingenaantal en veel heterogeniteit. Ze was van mening dat een kring noodzakelijk was, waar je de instructie kan geven. Verder heeft mevrouw Aldenhuijsen me verteld dat je best heterogene groepjes in je klas kan maken, zodat de leerlingen van en met elkaar kunnen leren. De groepjes bestaan uit max. vier kinderen, zodat ze goed met elkaar kunnen overleggen. Toen ik haar het concept van mini-juf/mini-meester aan haar voorstelde, had ze hier een verdeelde mening over. Ze vond het een goed idee om toe te passen, indien de leerlingen hier ook mee akkoord gaan. Het mag niet zo zijn dat de mini-juffen en mini-meesters kleine dictators worden. Het doel is dat ze elkaar helpen en van en met elkaar leren. Dus van coöperatief leren is ze dus zeker ook voorstander. Dit neem ik ook zeker mee naar mijn

product. Verder moet de link met hoekenwerk sterk aanwezig zijn. De hoeken moeten rijk en overzichtelijk zijn, zodat de kinderen keuzedifferentiatie hebben. Ten slotte heeft ze me het concept van nakijktafels bijgebracht. Dit zijn tafels die je in een hoekje opstelt en die fungeren als nakijktafels. De leerlingen kunnen op hun gemak hun taak verbeteren met correctiesleutels, waarbij ze van hun eigen fouten leren en waarbij het werk van de klasleerkracht verlicht wordt.

Om ervoor te zorgen dat de Nederlandse taal geen obstakel wordt voor de leerlingen om zelfstandig aan hun contractwerk te werken, heeft mevrouw Aldenhuijsen me enkele tips meegegeven. Zo moet je instructie erg duidelijk zijn, waarbij taalontwikkelen lesgeven een belangrijke factor is. Tijdens het contractwerk kan je de leerlingen groeperen op een heterogene manier, waarbij je taalsterke met taalzwakke leerlingen groepeerd. Ook kan je hen hulpmiddelen laten gebruiken als ze een woord niet begrijpen: bijvoorbeeld het internet of een woordenboek.

Mevrouw Aldenhuijsen is fervent voorstander van differentiatie in contractwerk. Ze vindt het heel belangrijk om op niveau en interesse in te spelen. Alleen dan kan je leerlingen gemotiveerd houden en dat is één van de hoofddoelen van het onderwijs: leerlingen plezier laten beleven in het leren en hun welbevinden optimaliseren.

Verder is ze helemaal pro integratie van de computer en educatieve spelletjes. Ze is van mening dat de leerlingen al zoveel schoolse taken moeten doen en daarom vindt ze dat er echt wel meer spelend leren mag toegepast worden in de klas. Ook dit maakt hen betrokken. Wel moeten er duidelijke afspraken gemaakt worden, om misverstanden en ruzies te vermijden.

Ten slotte heeft Juul me duidelijk gemaakt dat mijn onderzoek volledig aansluit bij de visie van het schoolbestuur en het ministerie van onderwijs van Sint Maarten. Ze willen naar ervaringsgericht onderwijs, waarbij het organiseren van contractwerk een belangrijke pijler is.

6.4.4 Conclusie

Mevrouw Aldenhuijsen heeft me heel wat tips meegegeven die ik in acht kan houden bij het ontwerpen van mijn product. Ze heeft me o.a. verteld hoe je contractwerk gemakkelijk kan organiseren in een grote, heterogene klas. Ook gaf ze me tips om de leerlingen zelfstandig aan de slag te laten gaan, ondanks de taalbarrière. Ze gaf me inzicht in de manier waarop ze de leerkrachten gevormd heeft. Ze gaf de noodzaak van een leerlijn aan.

6.5 Bestudering PowerPointpresentatie E.G.O.

6.5.1 Verantwoording

Ik heb de PowerPointpresentatie van coördinatrice van het ervaringsgericht onderwijs in Sint Maarten Juul Aldenhuijsen gekregen die ze gebruikt heeft om de leerkrachten van de Sister Magda School te vormen op het vlak van contractwerk (zie bijlage 10). De bestudering hiervan was nuttig voor mijn onderzoek, omdat ik zo te weten ben gekomen welke informatie de leerkrachten gekregen hebben alvorens ze moesten starten met het contractwerk. Hieruit kon ik opmaken of ze al dan niet genoeg geschoold waren om goed contractwerk te organiseren. Uit deze vorming kon ik ook enkele aspecten halen die ik wilde toepassen in mijn product.

6.5.2 Gegevensverzameling en -verwerking

Ik heb de PowerPoint van mevrouw Aldenhuijsen gekregen, grondig bestudeerd en de bijhorende filmpjes bekeken. Ik heb een onderscheid gemaakt tussen de hoofd- en bijzaken uit de presentatie en ik heb enkel die informatie in acht genomen die handig was voor de ontwikkeling van mijn product.

6.5.3 Analyse

Er wordt benadrukt dat dit een organisatievorm is die ervoor zorgt dat de leerlingen zelfstandiger te werk gaan. De leraar neemt dan geen docerende rol meer op, maar eerder een begeleidende rol. Hij moet een ervaringsgerichte dialoog vormen, emancipatorisch te werk gaan en de leerlingen zelf laten nadenken. De leerlingen is dan niet meer 'een vat' dat met kennis wordt gevuld, maar wordt een kritische en mondige individu. Ook wordt het duidelijk dat het E.G.O. voorstander is van een implementatie van het weekschema in de contractbrief. Zo zien de leerlingen welke taken ze deze week moeten maken en kunnen ze op hun eigen tempo en volgens hun zelfgekozen volgorde aan de taken werken. Om te bepalen welke taken er in het weekschema komen, moet de leerkracht kijken naar het curriculum en de doelen die hij/zij wilt behalen in die bepaalde week. Ook moet er duidelijk zijn wanneer de instructies vallen, zodat de leerlingen weten wanneer ze deze al dan niet kunnen volgen. Er moeten activiteiten voorzien worden voor als de leerlingen klaar zijn met de 'moet-taken'. Ten slotte is er een onderdeel dat leerkrachten informatie geeft over de correctie van de leertaken. Het E.G.O. is fervent voorstander van zelfcorrectie. Zo krijgen de leerlingen meteen feedback op hun gemaakte taken en ontwikkelen ze een verantwoordelijkheidsgevoel. Bovendien zorgt dit ervoor dat de leerkracht meer tijd heeft om andere kinderen te begeleiden die er meer nood aan hebben.

Ook is het viersporenbeleid opgenomen in de vorming. Dit duidt aan dat elk kind in je klas verschillend heeft en ook een andere aanpak nodig heeft. Er kunnen vier sporen zijn, allemaal met hun eigen kenmerken. Het is als leerkracht dus de bedoeling dat je ervoor zorgt dat je onderwijs op maat probeert te bieden, die leerlingen uit te dagen die het nodig hebben en die leerlingen te ondersteunen die het moeilijk hebben.

Verder wordt de link met het hoekenwerk toegelicht. Het E.G.O. is van mening dat je contractwerk en hoekenwerk met elkaar moet verweven. Je moet als leerkracht voor rijke en uitdagende hoeken zorgen, zodat de leerlingen ook taken kunnen kiezen op basis van interesse. Via het filmpje kun je een praktijkvoorbeeld bekijken van hoe hoekenwerk vorm krijgt in de klas (<https://www.leraar24.nl/video/790#tab=0>) Het hoekenwerk in de klas van juf Juline staat nog niet helemaal op punt vanwege praktische redenen. Maar naar de toekomst toe moet hoekenwerk zeker meer uitgewerkt worden.

Ten slotte worden er enkele criteria opgesomd voor de inrichting van je lokaal tijdens contract- en hoekenwerk. Zo moet een hoek algemeen voldoen aan drie voorwaarden: ze moet

aansluiten bij de ontwikkelingsbehoeften/interesses van de leerlingen, de emotionele behoeften van de kinderen en hun ontwikkelingsniveau. Je kan uit het welbevinden van de kinderen afleiden of een hoek al dan niet geschikt is. Verder worden er nog enkele concrete aandachtspunten voor de inrichting van je klas gegeven.

6.5.4 Conclusie

De leerkrachten zijn wel degelijk gevormd op het vlak van contractwerk, maar dit was eerder een theoretische vorming. Ik heb heel wat punten die ik meeneem naar mijn product, maar ik denk dat er een noodzaak is om de leerkrachten een praktisch voorbeeld aan te bieden van contractwerk.

6.6 Algemene conclusie dataverzameling

Over het algemeen kan ik besluiten dat er in de geobserveerde klassen heel wat onderling verschil is. Juffrouw Noortje staat al erg ver op het vlak van contractwerk, terwijl er bij meester Vincent en zeker bij Juf Juline nog werk aan de winkel is. Ze geeft aan dat ze hier begeleiding in wil en een praktisch voorbeeld van goed contractwerk zou haar hierbij helpen. In het nieuwe contractwerk wil ik zeker aan volgende punten aandacht schenken:

Organisatie

Ik wil ervoor zorgen dat contractwerk een vaste plaats in het weekschema krijgt en ik opteer voor meer contractwerkuren, zodat de leerlingen voldoende tijd krijgen om aan hun taken te werken. Graag wil ik een afsprakenblad ontwerpen, zodat de leerlingen weten wat wel en niet kan tijdens de contractwerkuren. Ook wil ik een nakijkhoekje met correctiesleutels voor de leerlingen inbouwen in de klas. Ik wil de contractbrief gebruiken die doorheen de hele school wordt gebruikt. De banken wil ik graag groeperen en ik wil gebruik maken van kring vooraan in de klas om mijn instructies te geven. De vorderingen van de leerlingen wil ik bijhouden op een registratieformulier.

Inhoud

De bovengenoemde contractbrief moet aangeven wat de taak is, of er al dan niet instructie is en wie er moet corrigeren. Ik wil een afwisseling proberen te maken in open en gesloten taken, individuele en groepstaken, zelfstandig op te lossen en begeleide taken en verplichte en keuzetaken. Ik wil proberen om alle leergebieden aan bod te laten komen en de link met hoekenwerk te maken in de mate van het mogelijke.

Differentiatie

Differentiatie is een breed begrip en je moet als leerkracht oefenen om meester te worden in het organiseren van differentiatie. Daarom wil ik sowieso graag inzetten op niveaudifferentiatie. Ik ga drie soorten contractbrieven ontwerpen, telkens op niveau van de kinderen. Ook wil ik beantwoorden aan de interesses van de leerlingen, om hun welbevinden en betrokkenheid te verhogen. Ik wil de tragere leerlingen meer tijd geven om hun werk af te maken en ook wil ik materiaal inzetten om te differentiëren, zowel voor de sterke leerlingen als voor de leerlingen met moeilijkheden. Ten slotte vind ik het belangrijk om als leerkracht in te schatten welke leerlingen instructie en meer begeleiding/hulp nodig hebben dan anderen en hier dus ook in te differentiëren.

Het is natuurlijk onmogelijk om bovenstaande doelen allemaal in de eerste try-out toe te passen. Ik wil deze doelen bereiken gespreid over de periode dat ik het nieuwe contractwerk uittest, namelijk van 13 maart t.e.m. 21 april.

7 Omschrijving van het ontwikkelde product

Het doel van mijn onderzoek was om het bestaande contractwerk van juffrouw Juline in groep vijf te optimaliseren, waarbij differentiatie een belangrijke factor is en waarbij de leerlingen gemotiveerd zijn. Op basis van een literatuurstudie en een dataverzameling heb ik voor een contractwerk gezorgd dat én voldoet aan de pedagogische en didactische kwaliteitseisen én haalbaar is om in de toekomst te blijven toepassen. Om ervoor te zorgen dat de klasleerkracht een houvast had om contractwerk in de toekomst te organiseren, heb ik ook nog een handleiding voor leerkrachten gemaakt. Ten slotte heb ik een checklist ontwikkeld voor leerkrachten om telkens na te gaan of hun contractwerk voldoet aan de eisen. Het product bestaat dus uit drie delen.

7.1 Contractbrief en bijhorende taken

Een eerste deel van mijn product is een voorbeeld van het contractwerk dat ik de laatste week heb toegepast in mijn stageklas in de Sister Magda Primary School. Het bestaat uit drie verschillende contractbrieven, telkens op niveau. Ook de opdrachten voor de kinderen vind je hierin terug.

7.2 Handleiding voor de leerkracht

Met enkel een voorbeeld van een contractbrief en de bijhorende taken ben je als leerkracht niet echt heel veel. Daarom heb ik een handleiding voor leerkrachten ontwikkeld die hen op weg zet om contractwerk te organiseren. Deze handleiding is gecreëerd op basis van de literatuur en biedt leerkrachten concrete voorbeelden en tips om op weg te gaan met contractwerk.

7.3 Checklist

Ten slotte heb ik een checklist ontworpen die leerkrachten kan helpen om na te gaan of hun georganiseerde contractwerk voldoet aan de eisen die de literatuur stelt. Ook informatie die ik heb verkregen uit mijn dataverzameling heb ik hier geïntegreerd. Aan de hand van deze checklist kan een leerkracht zijn/haar contractwerk op een objectieve manier ontwerpen, evalueren en/ op punt stellen.

8 Try-out

Na een grondige literatuurstudie en een dataverzameling heb ik het contractwerk ontworpen. Aangezien ik stageliep in de klas waar ik mijn onderzoek voerde, had ik de mogelijkheid om mijn product gedurende meerdere keren uit te testen. Deze kans heb ik dus ook met beide handen gegrepen. Gedurende de periode van 13 maart tot en met 21 april heb ik contractwerk georganiseerd in het derde leerjaar. Ik heb dus enkel een try-out gedaan van een deel van mijn product, namelijk het contractwerk. De handleiding en checklist heb ik niet uitgeprobeerd.

Ik wil niet stoefend overkomen, maar ik kan met trots besluiten dat mijn product zeker een meerwaarde is geweest in groep vijf. Aan de lachende gezichten van de leerlingen te zien, kon ik besluiten dat ze betrokken en gemotiveerd waren tijdens de contractwerkmomenten. Ze zagen contractwerk niet langer als het invullen van werkblaadjes, maar ze leerden op een educatieve, doch speelse manier. Ze leerden samenwerken, creatief zijn, buiten de lijntjes kleuren en werden zelfstandige werkers. Ook de klasleerkracht gaf op het einde van de try-outperiode aan dat ze gemotiveerde en betrokken leerlingen zag. Ze was fervent voorstander van mijn product en ging het in de toekomst op dezelfde manier aanpakken. Ze was me erg dankbaar dat ik haar 'uit de nood' geholpen had en haar wegwijs had gemaakt op het vlak van contractwerk.

Natuurlijk kan een product niet meteen van de eerste keer een schot in de roos zijn. Tijdens het uittesten van mijn product ben ik af en toe gestoten op enkele hiaten, die ik telkens meteen heb proberen aanpakken in een volgend contractwerk, om zo geleidelijk aan tot een optimaal contractwerk te komen.

Vooreerst heb ik een aanpassing gedaan inzake **het aantal contractbrieven**. De eerste week heb ik niveaudifferentiatie toegepast door twee contractbrieven te maken: voor de reguliere kinderen en de pluskinderen. Tijdens de contractwerkuren merkte ik dat de opdrachten op de reguliere contractbrief nog te moeilijk waren voor sommige kinderen. Om deze reden heb ik niet twee, maar drie verschillende contractbrieven gemaakt: voor de kinderen met moeilijkheden, de reguliere kinderen en de pluskinderen. Ik merkte dat als elk kind op niveau werkte, het meer succeservaringen beleefde en zo de motivatie steeg om het contractwerk af te werken.

Een tweede aanpassing die ik gemaakt heb, handelde over de **correctie**. Initieel corrigeerde ik alle taken van de leerlingen. Maar al snel heb ik ondervonden dat dit heel erg veel tijd in beslag nam. Nuttige tijd die ik beter kon besteden aan het individueel begeleiden van de kinderen en hun leerproces op te volgen. Daarom heb ik een nakijkhoek geïnstalleerd achteraan in de klas. Hier konden de leerlingen aan zelfcorrectie doen. Ik merkte al snel dat dit een win-winsituatie was. Mijn werk werd verlicht en de leerlingen ontwikkelden meer en meer een verantwoordelijkheidsgevoel. Om toch het overzicht te bewaren over het leerproces van de leerlingen, moesten ze hun gecorrigeerde werk aan mij laten zien. Met een kleurencode duidde ik op mijn registratieformulier aan of de oefening goed, matig of moeizaam verliep. Op het einde van de week had ik zo een goed overzicht over welke taken en oefeningen goed beheerst waren en welke minder. Als het merendeel van de klas een taak niet goed maakte, gaf ik hier nog eens klassikale instructie over. Indien er sommige kinderen uit de boot vielen, zorgde ik voor een individuele instructie.

Nog een aanpassing die zowel mij en de kinderen heel wat tijd en werk bespaarden, heeft te maken met de **soorten taken**. Initieel liet ik de kinderen vaker werken in hun werkboekjes of maakte ik nog extra werkblaadjes. Dit zorgde voor zeer veel voorbereidingswerk. Voor mij als stagiair was dit nog haalbaar, maar als ik me in de plaats van mijn mentor stelde, voelde ik een zekere paniek opkomen over het vele voorbereidingswerk. Ook merkte ik dat de leerlingen bij dit soort taken niet gemotiveerd waren. Daarom heb ik in de volgende contractwerken gezorgd voor meer open taken. Zo liet ik de leerlingen bijvoorbeeld een beeldend werkstuk

maken of liet ik hen de muren van de klas meten met verschillende lengtematen. Dit had zeker een positief effect voor zowel mij, de leerlingen als de klasleraar.

In het begin van het contractwerk merkte ik dat sommige leerlingen nog niet helemaal gemotiveerd waren om het contractwerk te maken. Er was duidelijk een gebrek aan betrokkenheid bij deze leerlingen. Hoewel ik reeds keuzedifferentiatie inrichtte in mijn contractwerk, bleek dit niet genoeg. Na een gesprek met mevrouw Aldenhuisen heb ik om deze reden enkele hoeken van het **hoekenwerk** verder uitgewerkt. Als keuzetaak mochten de leerlingen op het contractwerk dan een taak kiezen uit de hoek naar keuze. Hierdoor ontstond er keuzedifferentiatie en was er voor elke leerling wat wils. Ik merkte dat de bovengenoemde leerlingen meer betrokken waren bij het hele gebeuren.

Een andere aanpassing die ik maakte, handelt over **het weekschema** in de contractbrief. Ik zorgde voor meer contractwerkuren (zie bijlage 12). Deze contractwerkuren stonden niet vast, maar ik probeerde iedere dag zeker wel aan twee lessen te komen waarin de leerlingen aan hun contractwerk konden werken. Wat ik ook merkte, is dat de pluskinderen vaak heel snel klaar waren met hun contractwerk. Dit heb ik opgelost door het weekschema in te plannen in hun contractwerk. Ze mochten zelf kiezen of ze al dan niet de instructie of een verkorte instructie meevolgden. Ook de keuze voor wanneer ze welke taak afwerkten was volledig aan hun. Dit zorgde ervoor dat de pluskinderen op hun eigen tempo en naar eigen keuze zelfstandig aan de slag konden en niet naar een overbodige instructie moesten luisteren. Naar het einde van de stage toe heb ik dit ook toegepast bij de gewone kinderen en de kinderen met moeilijkheden. Ik probeerde op voorhand goed de beginsituatie in te schatten in overleg met juf Juline. Zo kon ik bepalen of er al dan niet instructie nodig was bij een taak. Ik merkte dat de leerlingen meer en meer vaardig werden in het plannen en dat hun verantwoordelijkheidsgevoel ook toenam.

9 Conclusie van het gevoerde onderzoek

Het doel van dit hele proces was om een antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag. Deze luidt als volgt:

‘Hoe kan je contractwerk optimaliseren met aandacht voor differentiatie in een klas met super-diversiteit?’

Om een antwoord te bieden op deze onderzoeksvraag, heb ik een product ontwikkeld. Dit product bestaat uit drie delen. Een eerste deel bestaat uit het effectieve contractwerk, met contractbrieven en bijhorende opdrachten. Een tweede deel is een handleiding voor leerkrachten die hen inzicht geeft in hoe je contractwerk kan organiseren. Ten slotte heb ik een checklist ontworpen op basis van de literatuur en dataverzameling die ook leerkrachten kan helpen om te kijken of het contractwerk dat ze aan leerlingen aanbieden, voldoet aan de eisen van goed contractwerk.

Als iemand me nu vraagt of dit product een antwoord biedt op mijn onderzoeksvraag, dan kan ik hier met een voorzichtige trots ‘ja’ op antwoorden. De drie onderdelen van mijn rapport samen geven namelijk zowel de uitleg als concrete voorbeelden van hoe je contractwerk moet organiseren. Aangezien dit product volledig gestoeld is op wetenschappelijke literatuur en dataverzameling, is het niet zomaar een verkooppraatje. Er zit wel degelijk een gefundeerde basis achter. Ook is uit de try-outs gebleken dat de leerlingen meer betrokken waren en dat hun welbevinden zeker hoger lag dan voor mijn interventie. Dit zijn twee kwaliteitscriteria die aangeven dat het product zeker zijn vruchten heeft afgeworpen.

Jammer genoeg ben ik geen genie die alle problemen op mijn eentje de wereld uit kan helpen. Daarom is er nog vervolgonderzoek nodig in de toekomst dat ervoor zou zorgen dat het contractwerk gemakkelijker te organiseren is in de toekomst.

Vooreerst is er vervolgonderzoek nodig op schoolniveau. Er moet namelijk een leerlijn contractwerk komen. Zowel ikzelf als Juul Aldenhuijsen delen deze mening. Het is zo jammer als één klas optimaal contractwerk organiseert, terwijl er in het jaar nadien absoluut geen sprake is van contractwerk. Dit is voor de leerlingen zeer verwarrend en voor de leerkracht die contractwerk organiseert, zeer demotiverend. Contractwerk moet vanaf groep één kleinschalig georganiseerd worden en ieder jaar moet het beetje bij beetje worden uitgebreid. Een vereiste hiervoor is dat er doorheen alle groepen een leerlijn loopt, waar de leerkrachten zich aan houden. Pas als er zowel voor de leerkrachten als de leerlingen één rode draad geldt, dan kan het contractwerk optimaal ingezet worden.

Ook op klasniveau is er vraag naar vervolgonderzoek. Zo moet hoekenwerk beter worden uitgebouwd, zodat dit geïntegreerd kan worden in contractwerk. Leerlingen krijgen een uitgebreid waaruit ze kunnen kiezen. Er ontstaat keuzedifferentiatie, waardoor hun welbevinden en betrokkenheid ongetwijfeld zal stijgen. En dat is nu net waar we naartoe willen met ons onderwijs.

10 Reflectie op het onderzoeksproces

Maandenlang heb ik een heel proces doorlopen, waarbij mijn vaardigheden op het vlak van onderzoek meters de lucht zijn ingeschoten. Het was een proces van lange adem, van ups en downs en het heeft me bloed zweet en tranen gekost. Maar met een klein hartje kan ik toch zeggen dat ik trots ben op het eindresultaat. Gedurende het proces verliepen sommige stappen zeer vlot, terwijl anderen van een moeilijker kaliber waren. Hier volgt een korte reflectie over mijn onderzoeksproces.

Stap oriënteren

“Alle begin is moeilijk”, wordt in dit geval wel een heel erg toepasselijk spreekwoord. De meeste problemen heb ik ondervonden bij deze stap van het onderzoeksproces. Aangezien ik op buitenlandse stage ging in Sint Maarten, had ik geen externe partner die mij een praktijkprobleem aanreikte. Ik moest dus zelf op zoek gaan naar een probleem waarover ik mij gedurende enkele maanden zou ontfermen en waarop ik een antwoord trachtte te formuleren. Maar dat is niet evident als je aan de overkant van de wereldbol zit. Ook beperkte het mailverkeer van en naar de stageschool in Sint Maarten me hierin. Zo heb ik verschillende mails naar de directie, de zorgcoördinatoren en mijn mentor gestuurd met de vraag voor een mogelijk onderwerp voor mijn bachelorproef. Jammer genoeg heb ik heel lang moeten wachten op een antwoord. Uiteindelijk werd het onderwerp ‘contractwerk’ dan voorgesteld. Het heeft dus tot in januari geduurd eer ik wist rond welk onderwerp ik zou werken.

Mocht ik de tijd kunnen terugdraaien, dan zou ik sneller contact opnemen met de stageschool, zodat ik zeker op tijd kon beginnen met de omschrijving van mijn praktijkprobleem en het opstellen van een onderzoeksdoel met bijhorende onderzoeksvraag.

Stap richten

Tijdens deze stap heb ik niet veel problemen ondervonden. Wel heb ik mijn onderzoeksvraag enkele keren moeten aanpassen om uiteindelijk tot de juiste te komen, maar met behulp van mijn promotor is dit goed gelukt.

Stap plannen en ontwerpen

Het opstellen van een onderzoeksplan was ook niet altijd even eenvoudig. Gelukkig heb ik altijd hulp gekregen van Juul Aldenhuisen, coördinatrice van het E.G.O. in Sint Maarten en mijn promotor mevrouw Roden om mijn product vorm te geven. Gedurende zes weken heb ik contractwerk toegepast en dit zorgde ervoor dat ik telkens de mogelijkheid had om mijn product te verbeteren.

Mocht ik het in de toekomst anders aanpakken, dan was ik nog eerder begonnen met het uittesten van mijn product. Zes weken mag dan wel al lang zijn om een product uit te testen, maar het zal nooit genoeg zijn om contractwerk in een klas volledig op punt te stellen. Het eindresultaat mocht er dan wel zijn, maar toch is er nog steeds ruimte voor verbetering. Zo zou ik in de toekomst differentiatie nog meer willen uitbouwen door bijvoorbeeld verschillende contractbrieven te maken voor de verschillende leergebieden. Je hebt namelijk leerlingen die uitblinken in wiskunde, maar slecht scoren voor Nederlands. Ook zou ik graag meer materialen ontwerpen die als differentiatie kunnen dienen. Bijvoorbeeld reken- en taalspelletjes, hulpkarten, ... Verder zou de invoering van instructievideo's ook zeker een meerwaarde geweest zijn. Om het coöperatief werken meer te integreren, zou ik in de toekomst de CLIM-methode toepassen.

Stap verzamelen en opslaan

Het maken van een literatuurstudie was ook niet altijd evident. Ik vond het heel moeilijk om te selecteren welke informatie er al dan niet in de literatuurstudie moest komen. Ik wilde enerzijds een duidelijk kader scheppen, maar anderzijds wilde ik ook niet te beperkt zijn met mijn

literatuur. Om de gulden middenweg te vinden, heeft ook hier mijn promotor me goed in bijgestaan.

Verder had ik liever meer observaties gedaan in de Sister Magda School. Nu heb ik drie leerkrachten geobserveerd tijdens de contractwerkuren en heb ik hier zinvolle informatie uitgehaald om mijn product vorm te geven. Maar misschien waren er sommige leerkrachten die ook zeer goede concepten van contractwerk toepasten in hun klaspraktijk en die ik niet heb kunnen observeren. Wel vind ik het positief dat ik zowel observaties, bevestigingen als bestuderingen gedaan heb, zodat ik een variëteit aan informatie had.

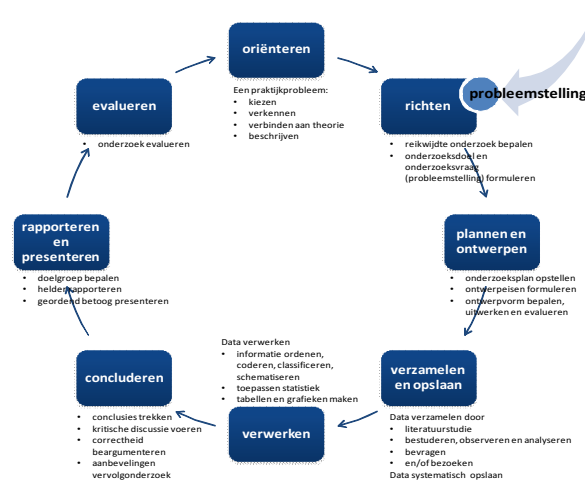
Stap verwerken

Het verwerken van data was ook geen gemakkelijke stap. Ten eerste vond ik het niet eenvoudig om een massa aan data te beperken tot een bondig overzicht. Verder was het ook erg tijdrovend om alle interviews letterlijk uit te typen en de resultaten van de leerlingenbevraging in grafieken te gieten. Een laatste 'probleem' was dat ik de enige observator was. Ik probeerde altijd zeer objectief te zijn, hetgeen niet altijd zo evident was.

Mocht ik het onderzoek nog eens opnieuw doen, dan zou ik proberen om een tweede observator in te schakelen, zodat het verwerken van data en de bijhorende analyses niet gekleurd zijn. Ook zou deze observator dan tijdens de contractwerkuren komen terwijl ik de klas in handen had. Hij/zij zou dan tips, werkpunten kunnen aanreiken om het geheel te versterken. Ook bij het einde van mijn try-out zou hij objectief kunnen beoordelen of de leerlingen al dan niet meer betrokken en gemotiveerd waren. Dit kan ook gebeuren aan de hand van een observatielijst voor gedrag.

Stap concluderen

Een laatste stap bestond uit het trekken van conclusies en aanbevelingen voor vervolgonderzoek te geven. Ikzelf vond het persoonlijk niet zo moeilijk om een antwoord te formuleren op mijn onderzoeksvraag. Dit komt omdat ik gedurende het hele proces deze vraag in mijn achterhoofd hield. Bij elke actie die ik ondernam, woog ik het nut hiervan af voor mijn onderzoeksvraag. Ook was het geven van aanbevelingen voor vervolgonderzoek niet moeilijk omdat ik met eigen ogen heb gezien op welke verschillende vlakken er nog werk aan de winkel is.

Afbeelding 6 Onderzoekscyclus en de kernactiviteiten. Bron: Van der Donck, C. Van Lanen, B. 'Praktijkonderzoek in de school' (2010)

11 Literatuurlijst

- Bade, J., & Bult, H. (1981). *De praktijk van interne differentiatie. Handboek voor de leraar*. Uitgeverij Intro Nijkerk.
- Belfi, B., De Fraine, B. & Van Damme, J. (2012). The effect of class composition by gender and ability on secondary school students' school well-being and academic self-concept: a literature review. *Educational Research Review*, 7 (1), 62-74.
- Bosker, R.J. (2005) *De grenzen van gedifferentieerd onderwijs*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar, Rijksuniversiteit Groningen.
- Coubergs, C., Struyven, K., Engels, N., Cools, W., & De Martelaer, K. (2013). *Binnenklasdifferentiatie. Leerkansen voor alle leerlingen*. Leuven: ACCO.
- Coubergs, C., Struyven, K., Gheysens, E., & Engels, N. (2015). Het BKD-leer-krachtmodel: binnenklasdifferentiatie realiseren in de klas. *Impuls* 45(3), 151-159.
- Förrer, M., & Janssens, A. (2000) *Verder met klasmanagement*. Uitgeverij Amersfoort.
- Heylen, L. Stoop, H. van Esch, W., Bakkers, E., Paelman, F. Saveyn, J., & Van Gorp, K. (2006) *Differentiatie in de klas: omgaan met verschillen*. EE cahier. Cego publishers Leuven.
- Heylen, L. & Van den Meerssche, J. (2009) *Contractwerk: Meer kinderen meer laten groeien*. Leuven: CEGO Publishers.
- Laevers, F., Heylen, L. & Daniels, D. (2004) *Ervaringsgericht werken met 6- tot 12- jarigen in het basisonderwijs*. Leuven, Cego Publishers, 160 pp.
- Levy, H. M. (2008). Meeting the needs of all students through differentiated instruction: helping every child reach and exceed standards. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81(4), 161-164.
- Onderwijscentrum Brussel, Omgaan met Diversiteit. Geraadpleegd op 2 juni 2016, <http://www.onderwijscentrumbrussel.be/inhouden/omgaan-met-diversiteit>
- Op 't Eynde, (2004). Leren doe je nooit alleen: differentiatie als een sociaal gebeuren. *Impuls* (35(1), 4-13.
- Peeters, A., Van Loock, L. & Laevers, F. (1998). *Contractwerk: de soepele weg naar differentiatie*. Centrum ervaringsgericht onderwijs.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Struyven, K., Coubergs, C., Gheysens, E. & Engels, N. (2015) *Ieders leer-kracht: Binnenklasdifferentiatie in de praktijk*. Leuven: ACCO.
- Tomlinson, C.A. (1999). The differentiated classroom: responding to the needs of all learners. Association for supervision and curriculum development.
- Tomlinson, C.A., Brighton, C., Herberg, H., Callahan, C.M., Moon, T.R., Brimijon, K., Conover, L;A., Reynolds, T. Differentiating Instruction in response to Student Readiness, Interest and Learning Profile in Academically Diverse Classroom: A review of Literature. *Journal for the Education of the Gifted*, 27, 119 – 145.
- Vanderhoeven, J.L. (2004) *Positief omgaan met verschillen in de leeromgeving. Een visie op differentiatie en gelijke kansen in authentieke middensholen*. Uitgeverij Antwerpen.

12 Bijlagen

12.1 Bijlage 1: Interview klasleerkracht

1. Hoe pak jij contractwerk aan in de klas?

Op maandag deel ik de contractbrieven. Ik probeer datgene wat instructie nodig heeft, uit te leggen zodat de leerlingen de hele week zelfstandig kunnen werken. Ik leg hen uit dat het voor vrijdag af moet zijn. Als het niet af is vrijdag voor 'free time', dan moeten ze het dan afmaken. De rest van de leerlingen heeft dan wel free time. Als het op vrijdag niet af is, moeten ze het meenemen naar het weekend.

2. Bijvraag: Hoe beslis je welke taken erin komen?

Ik zorg ervoor dat er sowieso van elk vak iets in het contractwerk zit: rekenen, spelling, schrijven en woordenschat.

3. Bijvraag: wat doe je met vakken als mens en maatschappij, science en godsdienst?

Die zitten er bijna nooit in.

4. Bijvraag: Hoe komt dit?

Ik vind het moeilijk om deze vakken in contractwerk te steken omdat de leerlingen dit vaak niet zelfstandig kunnen.

5. Wanneer ben je begonnen met het geven van contractwerk in je klas?

In november zijn we begonnen met het organiseren van contractwerk.

6. Bijvraag: was dit op vraag van de directie? (Janneke Vonk)

Ja, het was op vraag van het management. Men wilde dat de Magda School meer en meer ervaringsgerichtgericht onderwijs ging doen. Daarom moesten we beginnen met contractwerk.

7. Wist je wat contractwerk was?

Ja, ik wist wel dat het extra werk was. Maar ik had het nooit eerder gedaan dus ik moest er toen wel inkomen.

8. Heb je tijdens je studies aan de PABO in Nederland informatie gekregen over contractwerk?

Neen, ik heb er niets over geleerd.

9. Heb je hier een vorming/studiedag/informatie over gekregen van hoe je contractwerk het beste kan aanpakken?

Ja, we hebben informatie gekregen in de bouwvergadering. Dit houdt in dat je per cycle een vergadering houdt. Bij ons was dit dus cycle two (groep vijf t.e.m. acht). Er werd uitgelegd hoe we ermee moesten beginnen, hoe het eruit zag, wat erin moest komen,... Ook werd er uitgelegd dat je als leerkracht een nakijkvel moet bijhouden waar je de vorderingen van de

leerlingen kan volgen. Zo houd je de controle over de klas. Ook heeft Juul workshops gegeven over contractwerk en hoekenwerk.

10. Word je begeleid/aangespoord bij het organiseren van contractwerk?

Dit is de taak van Juul. Ze komt om de maand langs in de school om te kijken of er vorderingen zijn op het vlak van ervaringsgericht onderwijs. Maar ze geeft niet enkel informatie over contractwerk, eerder over of ik al dan niet lesgeef op een ervaringsgerichte manier. Binnenkort komt de inspecteur van onderwijs wel in de klas kijken of we aan ervaringsgericht onderwijs doen. We worden op die manier wel gestimuleerd om eraan te werken.

11. Is er een beleidstekst over differentiatie en/of contractwerk waarin je kan lezen hoe contractwerk vorm moet krijgen?

Neen, die is er niet. Iedere leerkracht doet gewoon hoe hij denkt dat je het beste contractwerk kan doen in je klas. Maar er zijn geen richtlijnen hiervoor.

12. Vind je het gemakkelijk of moeilijk om contractwerk te organiseren in je klas? Waarom?

Ik vind het niet echt gemakkelijk. Zoals ik net al zei, hebben we wel uitleg gekregen over contractwerk, maar ik heb nog nooit een goed voorbeeld gezien in de praktijk. Dus ik doe ook maar wat mij het beste lijkt. Soms merk ik ook bij de kinderen dat ze niet gemotiveerd zijn om het contractwerk te maken en dan weet ik niet goed hoe ik dit kan oplossen.

13. Zijn er afspraken rond contractwerk die met de leerlingen zijn besproken?

Neen, niet echt. Ze weten alleen dat het de afspraak is dat het contractwerk voor vrijdag af moet zijn. Als ze 's ochtends binnenkomen, is de afspraak dat ze meteen aan hun contractwerk werken. Ook weten de kinderen dat als ze klaar zijn met een taak, dat ze aan hun contractwerk mogen werken.

14. Bijvraag: zijn er ook afspraken over de manier van werken? Mogen ze alleen werken, per twee, in groep?

Neen, dit mogen ze helemaal zelf kiezen.

15. Hoe bepaal je welke inhouden er in het contractwerk komen?

Ik kijk de week ervoor in het rekenboek welke oefeningen nog niet gemaakt zijn en deze steek ik in het contractwerk.

16. Wanneer mogen de leerlingen werken aan het contractwerk?

Iedere morgen als ze de klas komen, van 7u tot 7u30 en als ze klaar zijn met een ander werkje. Heel soms plan ik een uurtje in de week in, als ik tijd over heb. Dan mogen de kinderen ook aan contractwerk werken.

17. Denk je dat de leerlingen gemotiveerd zijn om het contractwerk te maken?

Niet alle leerlingen zijn gemotiveerd. Ik vind altijd dat ik hen moet dwingen om contractwerk te maken. Het zijn voornamelijk de pluskinderen die meteen beginnen aan hun contractwerk en het ook altijd op tijd afhebben.

18. Hou je rekening met de niveauverschillen van de leerlingen tijdens het contractwerk?

Neen, hier houd ik geen rekening mee.

19. Welke zijn de sterke leerlingen?

(...)

20. Welke kinderen hebben het moeilijk in de klas?

(...)

21. Hou je rekening met de hoeveelheid instructie die de leerlingen nodig hebben tijdens het contractwerk?

Neen, niet echt. Alleen bij rekenen is er instructie nodig. Ik heb dit ook express zo gedaan. De rest kunnen ze zelf doen.

22. Bijvraag: iedereen krijgt dus dezelfde hoeveelheid instructie?

Ja.

23. Hou je rekening met de hoeveelheid begeleiding die de leerlingen nodig hebben tijdens het contractwerk?

Als ik merk dat er sommige kinderen extra instructie nodig hebben, zit ik even met hen samen. Ik leg dan de oefening uit en zo kunnen ze verder aan de slag.

24. Wat doe je met leerlingen die snel klaar zijn met hun contractwerk?

Ze mogen op de computer spelletjes spelen, of iets rustig voor zichzelf doen.

25. Bijvraag: zijn dit educatieve spelletjes?

Neen.

26. Wat doe je met leerlingen die hun contractwerk niet afkrijgen tegen de afgesproken tijd?

De afspraak is dat ze het contractwerk afmaken als de rest van de leerlingen free time heeft.

27. Bijvraag: wat als hun contractwerk dan nog niet af is?

Dan wordt het huiswerk.

28. Gebruik je materialen om te differentiëren tijdens het contractwerk? Bijvoorbeeld MAB-materiaal, educatieve spelletjes (scrabble, vier op een rij,...)

Neen, dit gebruik ik niet. Ik zou het wel willen, maar ik weet niet hoe ik het moet organiseren.

29. Is er een regel over taken die de leerlingen alleen moeten doen en taken die ze in groep mogen maken?

Neen, ze mogen zelf kiezen.

30. Kijken de leerlingen hun taken zelf na of doe jij als klasleerkracht dat?

Op hun contractwerk staat welke oefeningen ze zelf moeten nakijken en welke de juf nakijkt. Meestal moeten ze rekenen en redactie zelf nakijken. Ze laten eerst aan mij zien dat ze het gemaakt hebben en dan mogen ze nakijken.

31. Vind je het een goed idee om meer in te spelen op niveauverschillen met het oog op de toekomst? Dit wilt zeggen dat de sterke leerlingen worden uitgedaagd en de zwakkere leerlingen meer begeleid worden. Waarom wel, waarom niet?

Ja, dit vind ik een goed idee. Ik zou graag bij wiskunde de pluskinderen oefeningen uit het plusschrift laten maken. Maar het is soms te moeilijk. Als ze met plus bezig zijn, zitten ze met veel vragen.

32. Bijvraag: Denk je dat ze het kunnen als je een instructie geeft aan de plusgroep?

Het is het proberen waard!

33. Je hebt heel wat didactisch materiaal in je klas liggen. Gebruik je dit tijdens het contractwerk?

Neen, eigenlijk niet. Dat staat eigenlijk maar gewoon achteraan in de klas.

34. Bijvraag: zou je het een goed idee vinden als ik dit probeer te gebruiken tijdens het contractwerk?

Ja, zeker. Hopelijk is het positief, dan kan ik het ook blijven toepassen.

35. Vind je het een goed idee om correctielsleutels te voorzien zodat de leerlingen zelf hun werk kunnen nakijken?

Ja, dit zou een goed idee zijn. Maar bijvoorbeeld hun blaadjes van woordenschat zijn leerstof. Soms kijken ze zelf na en zetten ze een krulletje, terwijl het antwoord eigenlijk niet goed is. Daarom kijk ik het zelf na.

36. Zou je het een goed idee vinden om de sterke leerlingen te laten fungeren als hulpjuf – hulpmeester? Deze kunnen de andere leerlingen helpen tijdens het contractwerk. Waarom wel/waarom niet?

Ja, dat doe ik soms. Dan ben ik 'onzichtbaar' en dan moeten de leerlingen bij de pluskinderen hun vragen stellen. De pluskinderen vinden dit zelf ook leuk!

37. Zou je het een goed idee vinden om de computers te integreren in het contractwerk om zo te differentiëren? Dit kan dan gaan over bijvoorbeeld educatieve spelletjes die de leerlingen maken op de computer.

Neen, computer is altijd chaos want ze vechten.

38. Bijvraag: denk je dat dit vermeden kan worden als er duidelijke afspraken rond zijn?

Dan zou het misschien wel lukken.

39. Zou je het een goed idee vinden om educatieve spelletjes te integreren in contractwerk?

Ja, dat zouden ze leuk vinden! Bijvoorbeeld woordzoekers en kruiswoordraadsels doen ze erg graag.

40. Zou je het handig vinden mocht ik een checklist maken waaraan contractwerk zou moeten voldoen?

Ja dit zou handig zijn naar de toekomst toe.

12.2 Bijlage 2: Interview coördinatrice ervaringsgericht onderwijs

1. U bent jarenlang zelf leerkracht geweest in het basisonderwijs. Nu werkt u op Sint Maarten als coördinatrice van het ervaringsgericht onderwijs. Wat houdt dit precies in?

Ik heb zelf 14 jaar gewerkt op een school voor ervaringsgericht onderwijs in Nederland. We hebben met het team destijds een congres gegeven op Sint Maarten en toen heeft men mij gevraagd of ik op Sint Maarten wilde komen werken als leerkracht. Ik had net zelf een gezin, dus ik dacht dat het in het begin geen goed plan was, maar toen heb ik besloten om toch te gaan. Ik heb ook besloten om in mijn eerste jaar zelf leerkracht te zijn hier op een school in Sint Maarten en ik ben voor nu al twee jaar coördinator, eigenlijk meer een coach. Ik probeer leerkrachten te begeleiden om het ervaringsgerichte concept hier meer vorm te geven. Dit concept was er al op het eiland, leerkrachten kenden het ook al, er waren al workshops, bijscholingen, maar het kwam telkens maar niet van de grond omdat het telkens maar bij die workshops bleef en het niet getransfereerd werd naar de klassen. Mijn taak is om het echt zichtbaar te maken in de klas. Dat de leerkrachten het ook echt gaan doen, kennis te krijgen. Ik heb dus een basiscursus gegeven aan alle leerkrachten. Afgelopen jaar heb ik alle leerkrachten gedaan van alle scholen, dit jaar heb ik alle nieuwe leerkrachten gedaan. Dus alle leerkrachten hebben die basiscursus gehad, weten wat ervaringsgericht onderwijs is en nu probeer ik het in de klas concreet te maken. Bijvoorbeeld hoe contractwerk/hoekenwerk organiseren,...

2. Contractwerk is een onderdeel van het ervaringsgericht onderwijs. Vindt u het belangrijk dat leerkrachten contractwerk integreren in hun onderwijspraktijk? Waarom wel/niet?

Ja dit vind ik belangrijk. Contractwerk is een van de pijlers binnen het ervaringsgerichte onderwijs. Het is één van de zeven betrokkenheidsfactoren. Het is belangrijk dat de leerlingen leren op niveau, en door middel van contractwerk leren kinderen plannen. Je kunt kinderen verschillende contractbrieven geven op hun eigen niveau en ik merk dat het jezelf als leerkracht meer tijd geeft om kinderen te begeleiden als je met contractwerk werkt. Je geeft kinderen werk, ze gaan zelfstandig aan de slag en zelf kun je rondlopen om kinderen die het meer nodig hebben te begeleiden en meer hulp te bieden.

3. Denk je dat de leerlingen op deze school gemotiveerd zijn om contractwerk te maken?

Ja zeker! Wat ik wel merk is dat we kinderen moeten leren om met contractbrieven om te gaan. Als ze vanaf groep twee, zeker drie – vier – vijf gewend zijn om een start te maken, denk ik dat er een opbouw is in het contractwerk. Zo leren ze te kijken wat ze deze week allemaal moeten doen. Ik denk dat ze zo zeker gemotiveerd raken om hun eigen werk af te maken. Op de Magda School zijn ze aan het opstarten. Op de Regina school, ook een katholieke school, daar zijn ze al verder ermee. Daar zijn de groepen van één en twee al wel bezig met taken plannen. Ik merk wel dat het daar gemakkelijker gaat. Mijn zoon zit nu in groep acht en kwam gisteren van school en zei heel trots: “Mama ik ben klaar met mijn contractwerk!” Dus nu gaan ze verdiepen, verrijken,... Dus dat is echt super om je kind zo te horen praten. Het zou mooi zijn als we dat hier op de Magda School ook krijgen.

4. Bijvraag: in mijn klas zijn het voornamelijk de pluskinderen die 's ochtends meteen beginnen aan hun contractwerk en gemotiveerd zijn om het af te werken. Sommige kinderen hebben gewoon echt geen zin om eraan te beginnen.

Ja maar dat is ook kindafhankelijk. Wat ik een verschil vind, is dat kinderen niet gewend zijn om keuzes zelf te maken. Veel ouders hier voeden hun kinderen op een andere manier op, gaan niet altijd in gesprek met hun kinderen, ze zijn meer autoritair. Wij zijn in Nederland en België geneigd om in gesprek te gaan met kinderen, om hen keuzes te bieden. Hier zeggen de ouders meer hoe de kinderen het moeten doen: “het is zo en niet anders”. Ze worden erg gestuurd in alles, ze zijn dus ook niet gewend dat een juf zegt: “kies maar wanneer je wat doet”. Daarom is het voor leerkrachten hier soms lastig om alle kinderen aan hun taken te krijgen en hen betrokken te maken.

5. Op welke manier vindt u dat een leerkracht contractwerk het beste vorm kan geven? Dus het hele proces: hoe pak je het aan, welke inhoud komen erin, klasorganisatie, afspraken, ...

Wat het meest ideale zou zijn, is dat je van groep twee al met kleine taakjes begint. Bijvoorbeeld: “Deze week moet je een kralenketting maken.” Hier moeten kinderen dan zelf beslissen wanneer ze het gaan doen. Als ze het gedaan hebben, moeten ze het afkruisen met groen, oranje of rood. Dan ga je een stapje verder. Wat ik merk is dat het ook een beetje leerkrachtafhankelijk is hier op school of op het eiland van hoe je het fijn vindt. Sommigen vinden het fijn in kleine stapjes: eerst alleen rekenen. Dit is gemakkelijker want dan kun je de methode een stukje volgen. Dan taal erbij en zo telkens uitbreiden. Wat ik persoonlijk fijner vind is dat alles wat je die week gaat doen, erop staat: de verjaardagen, de gym, wanneer ze dans hebben, alles wat ze af moeten hebben,... Ook is mijn ideaal dat hoekenwerk in contractwerk verweven wordt. Het mogen geen aparte dingen zijn. Veel leerkrachten hebben hier ook hoeken omdat het moet van het schoolbestuur, terwijl ze niet weten wat ze ermee moeten doen. Dan ligt er niks in wat de kinderen kunnen doen. Nu wel, hoop ik, want ik ben er al twee jaar mee bezig (lacht). Ik maak hen duidelijk van: “Dit is een religionhoek. Er staan niet alleen posters van religion in en een bijbel, maar kijk ook of er kleurplaten en werkbladen inliggen.” Dan staat er op de contractbrief: “Pak iets uit de religionhoek”. Dan kunnen de kinderen daarnaar toe gaan. Of “Maak een gebedje”, bijvoorbeeld. Het moet leven!

6. Bijvraag: Dus er moet een duidelijke link met hoekenwerk zijn?

Ja, dat is mijn ideaal. Contract-en hoekenwerk samen. Dat prikkelt de leerkrachten ook om hun hoeken up-to-date te houden. Want ik merk dat als ze dat niet doen, dat veel leerkrachten laks in hun hoeken worden. Als ze het wel doen, blijven leerkrachten kritisch naar hun hoeken

kijken. Je moet er als leerkracht ook voor zorgen dat de leerlingen betrokken blijven bij de taken die in de hoeken liggen.

7. Bijvraag: En zijn de leerkrachten gecoacht door u op het vlak van contract-en hoekenwerk?

Ja, allemaal. Alleen dan nog zijn er leerkrachten die het moeilijk vinden om het los te laten. Want het is echt een stukje loslaten en vertrouwen geven aan de kinderen. En dit vinden leerkrachten heel moeilijk want ze willen het liever op hun eigen manier doen. Men is het ook niet gewend. Ik weet het, ik ben het gewoon van op een school voor ervaringsgericht onderwijs te werken. Toen ik op de PABO zat, was er helemaal geen sprake van E.G.O.. Ik wet niet hoe het in België zit, maar nu op de PABO word je geschoold om het 'nieuwetijdsonderwijs' te organiseren en te kijken wat er nog meer voor soort onderwijs is. Maar de mensen die hier werken zijn niet allemaal nieuwe leerkrachten. Ze zijn bijvoorbeeld geschoold in Suriname, in het Amerikaanse systeem,... Ze zijn gewend om veel autoritair te doen en ze willen kennis overbrengen. Dus daar mag ik dan gaan kijken hoe we het op een andere manier kunnen aanpakken. Ik raad hen ook altijd aan om naar een andere school te gaan en te gaan kijken hoe ze het daar doen en misschien leer je er wel van. Dus ze moeten een flinke switch maken, een hele andere mindset hebben, zodat ze kunnen zorgen voor welbevinden en betrokkenheid. Ook is het belangrijk om op een correcte manier te communiceren met kinderen. Je moet een ervaringsgerichte dialoog voeren in plaats van te zeggen: "Zo is het en niet anders." Alles heeft met elkaar te maken. Het is een heel andere visie die leerkrachten moeten gaan volgen. En sommige mensen kennen het niet en dan kom ik ook nog eens vertellen hoe het moet... Dus ze moeten in de eerste plaats wennen aan iemand die je komt coachen en ten tweede wennen aan een heel ander concept. En als je in België of Nederland op een ervaringsgerichte school komt werken, dan kies je daarvoor. Er is daar keuzeverschil. Maar hier is een stichting die wil dat je ervaringsgericht gaat werken. Dus wie hier heel lang werkt, moet opeens op een heel andere manier gaan lesgeven en dat valt niet mee.

En voor mij is contractwerk het weekschema. Ik heb wel een weekplanning, alles wat ik in mijn weekplanning doe, staat ook op het contract van de kinderen. Dus als ik les geef over bijvoorbeeld 'breuken', dan staat er op die dag ook ook 'breuken: maak je werkblad af.'

8. Bijvraag: Dus dan zijn ze bij jou heel erg zelfstandig bezig in de klas?

Ja, ik geef alleen de kinderen die het nodig hebben instructie. Alles wat in instrueer/docer staat op hun contract, dus daar kunnen ze zelfstandig mee verder en het ligt ook in de hoeken zodat ze daar zelfstandig mee verder kunnen.

9. Bijvraag: Maar dan hebben ze wel heel veel moet-taken?

Nee, dat probeer ik te wisselen. Er zijn twee of drie dingen die we samen doen, de rest zijn dingen die ze kunnen plannen. Wanneer ze het maken, dat is hun eigen keuze. In die zin is het wel een moet-taak want het moet wel af tegen het einde van die week. Vaak zijn mag-taken voor mij dingen uit de hoeken. Dus stel ik heb drie of vier werkbladen in één week, dan moeten ze niet van mij al die werkbladen te maken, dan mogen ze er eentje uitkiezen.

10. Bijvraag: dus dat is een beetje interessedifferentiatie?

Ja! En ook op moeilijkheidsgraad. Daarna probeer ik ook altijd dat alle kinderen ruimte krijgen om zelf te kiezen, zowel de zwakke als de pluskinderen. Ik wil dat iedereen toekomt aan de mag-taken.

11. Is er een bepaalde klasopstelling die contractwerk organisatorisch gemakkelijker vormgeeft als je een grote, heterogene klas hebt?

Ik denk dat het eigenlijk niet zoveel uitmaakt. Mijn ideaal is dat je een kring hebt waar je instructie kan geven met een instructietafel voor kinderen die extra instructie nodig hebben. Kinderen die geen instructie nodig hebben, kunnen zelfstandig aan de slag. Elke keer wordt de groep kleiner. Want als ze het begrijpen, mogen ze van mij de groep verlaten en zelfstandig aan de slag gaan. Mijn ideaal is dat kinderen in groepjes zitten, maximum met vier kinderen. Zo kunnen ze in kleine groepjes samenwerken en overleggen. Voor contractwerk vind ik het ook ideaal dat er heterogene groepen zijn, dus zowel pluskinderen als zwakkere leerlingen. Zo kunnen ze van en met elkaar leren. Als ik dan even een instructie aan het geven ben, dan kunnen ze elkaar helpen. En de hoeken moeten rijk en overzichtelijk zijn, zodat de kinderen er iets uit kunnen pakken. Als dat allemaal voor elkaar is, ben je als leerkracht zelf veel minder nodig. Want dan weet iedereen waar alles staat, ik kan verder met mijn lesgeven en de kinderen werken zelfstandig. Ook moet je ervoor zorgen dat de leerlingen zelfstandig verbeteren. Dit zorgt ervoor dat je niet nog een hoop verbeterwerk hebt op het einde van de week. Ook uit ervaring weet ik dat contractwerk soms een beetje moeilijk is, omdat je iedereen een beetje loslaat. Je verliest heel even het overzicht en je weet soms niet wie met wat bezig is. Een hulpmiddel hierbij is een soort checklist, waarop je bijhoudt wie welke oefening reeds gemaakt heeft. Zo bewaar je toch een overzicht. Ook kan je je contractbrieven of werkblaadjes in bakjes leggen, waarbij er een verschil in moeilijkheidsgraad is. Zo kunnen de leerlingen dit zelfstandig nemen en storen ze jou niet met vragen waar alles ligt.

12. Vindt u differentiatie in contractwerk belangrijk?

Neen helemaal niet... Ja tuurlijk! (lacht). Heel erg! Sowieso vind ik differentiatie in onderwijs belangrijk, alleen dan kun je kinderen aanspreken op hun niveau en kun je hen betrokken maken bij hun werk. Wanneer je kinderen onder laat presteren of te moeilijk werk geeft, zullen de kinderen niet betrokken zijn en zal hun welbevinden ook laag zijn. Ik ben ervan overtuigd dat kinderen dan niet kunnen leren.

13. Hoe ziet u differentiatie in contractwerk? Want contractwerk is al een vorm van differentiatie, maar in contractwerk moet je ook differentiëren.

Ja, ik had bijvoorbeeld in mijn klas in Nederland twee – drie – vier verschillende contractbrieven op niveau. Voornamelijk maakte ik het onderscheid tussen de zwakke groep, de reguliere groep en de plusgroep. Normaal heb je dus drie contractbrieven, maar heel soms heb je bijvoorbeeld autistische kinderen die een andere aanpak nodig hebben. Voor hen maak je dus bijvoorbeeld een dagplanning. Het is echt heel kindafhankelijk. Maar als je net begint is twee of drie al behoorlijk pittig. Werk je er langer mee, kun je gewoon echt naar kinderen kijken.

14. Bijvraag: dus er moet voor de leerkrachten ook een soort opbouw zijn in contractwerk?

Ja. Dat merk ik ook heel erg in de begeleiding hier. Bij sommige leerkrachten mag ik al heel blij zijn dat ze een contractbrief hebben, en andere leerkrachten probeer ik echt uit te dagen om drie contractbrieven te maken en echt te kijken naar wat elk kind specifiek nodig heeft.

15. Bijvraag: En merk je een verschil tussen de Nederlanders hier en de 'locals'?

Neen. Wel merk ik dat enkele 'locals' het onderwijssysteem niet kennen en dat ze echt moeten wennen aan een nieuw systeem, een nieuw soort onderwijs. In Nederland en België zijn we wel al gewend om met vernieuwend onderwijs om te gaan.

16. Denkt u dat differentiatie in contractwerk een leerkracht veel meer werk bezorgt dan regulier contractwerk? Waarom wel/waarom niet?

In het voorbereiden wel, omdat je echt moet gaan kijken wat je gaat plannen en hoe je het in je contract verwerkt. Dit is vooral in het begin. Na verloop van tijd vermindert dit want dan weet je hoe het werk. Daarom adviseer ik leerkrachten om in het begin taak voor taak te behandelen. Maar ik denk dat je gedurende de werkweek heel veel tijd hebt om kinderen te begeleiden. Kinderen werken namelijk zelfstandig en ze hebben jou minder nodig, dus dat levert jou tijd op om die kinderen te begeleiden die het nodig hebben.

17. Bijvraag: Maar ik hoor als argument vaak dat de kinderen het Nederlands niet machtig zijn, dus dat ze niet zelfstandig aan het werk kunnen.

Ja, en dat is lastig. Maar ik denk ook dat het een stukje te maken heeft met de instructie die je geeft. Misschien was die niet zo doeltreffend en moet je daar iets aan veranderen. En misschien zijn sommige kinderen te snel uit de kring gegaan

18. Bijvraag: Dus een erg taalontwikkellende instructie bieden?

Precies! Gebruik plaatjes, filmpjes, laat hen zelf het woord uitleggen, zeg het in hun taal,.. Zorg dat ze het begrijpen voordat ze aan de slag gaan.

19. Heb je nog andere tips om ervoor te zorgen dat taal geen barrière wordt tijdens contractwerk?

Je kan eventueel heterogene groepjes maken waarin zowel taalsterke als taalzwakke kinderen zitten. Zo kunnen ze weer van elkaar leren. Ook kan je hen leren hoe je bepaalde dingen in woordenboeken op moet zoeken, of op het internet.

20. Denkt u dat differentiatie in contractwerk ervoor zorgt dat leerlingen meer gemotiveerd zijn om het contractwerk te maken? Waarom wel/waarom niet?

Ja, zo worden kinderen aangesproken op hun niveau en zo is het welbevinden beter.

21. Vindt u het een goed idee om de sterke leerlingen te laten fungeren als mini-juf en mini-meester voor de andere leerlingen?

Dat vind ik een heel lastige vraag. Ik heb namelijk toevallig vorige week een klas begeleid waarbij er een meisje iedere keer 'in charge' wordt gesteld als de juf even uit de klas ging. En ik merk dat er een 'vibe' in de klas is die echt niet fijn is. Het meisje vindt het fantastisch, want ze is echt een kleine dictator in de klas. Maar de andere kinderen hebben echt een ander gevoel bij haar. Dus in die zin vind ik het niet goed. Maar ik denk als kinderen d.m.v. peer-teaching elkaar kunnen helpen, dat het wel heel erg goed zou zijn. Daarom vind ik het fijn dat er verschillende combinatiegroepen zijn, dat kinderen van en met elkaar kunnen leren. Kinderen spreken ook dezelfde taal. Wij als leerkrachten proberen vaak de taal van de kinderen te spreken, maar

22. Wat doe je als een leerling zijn contract niet af heeft tegen de afgesproken deadline?

Ik zou in gesprek gaan in de leerling waarom dit zo is, hoe het komt dat het contractwerk nog niet af is. Je weet nooit waarom een kind zijn contract niet af heeft. Je kan wel zeggen: "Hij heeft niet goed zijn best gedaan, het is zijn eigen schuld." Maar je weet nooit wat er echt aan de hand is. Dus ik zou in de eerste plaats met het kind in gesprek gaan. Gebeurt het eenmalig, dan zou ik het niet zo erg vinden. Gebeurt het vaker, dan zou ik de ouders erbij betrekken en bespreken dat dit de manier van werken is. Ik zou samen met hen naar een oplossing zoeken, zodat het kind wel gemotiveerd is om het af te maken. Want misschien is het contract te moeilijk, misschien is er thuis iets aan de hand,... De laatste stap voor mij zou zijn dat de kinderen het contractwerk mee naar huis nemen.

23. Vindt u de integratie van de computer positief bij contractwerk?

Ja, zeker! Vooral ook omdat de leerlingen steeds meer met de computer moeten gaan werken, ook op de middelbare school. Ik denk dat het aan ons is als basisschool om de leerlingen hier wegwijs in te maken. Ik denk dat de computer een heel mooi hulpmiddel is om te betrekken bij het contractwerk en dat je dit zeker moet opnemen in je contract. Je moet er wel afspraken rond maken, zodat er geen ruzies tussen de kinderen kunnen ontstaan.

24. Vindt u de integratie van educatieve spelletjes positief bij contractwerk?

Ja, zeker! Alleen maar! Ik ben een voorstander om kinderen zoveel mogelijk op een speelse manier te laten leren, want enkel zo raken ze betrokken. Tuurlijk heb je werkbladen, maar ik streef er ook altijd naar om spelletjes in de hoeken te zetten met dingen die ze moeten leren. Want ze moeten al zo veel leren in boeken en ze moeten al zoveel schrijven. Dus laat het alsjeblieft voornamelijk spelend leren zijn. Vaak zijn er leerkrachten die zeggen: "Ja, maar dan gaan ze alleen spelen." Maar spelen kan ook leren zijn. Spelend leren is alleen maar goed voor kinderen. Je ziet ook dat veel leerlingen hier op school afternoonschool krijgen. Dus dan krijgen ze ook weer een uur lang alleen maar werkbladen. Kinderen maken heel erg lange dagen, dus ik heb zoiets van: "Laat hen alsjeblieft leerrijke spelletjes spelen." Zo blijven ze zin hebben in leren en zo wordt leren iets positiefs!

25. Hoe ziet u evaluatie bij contractwerk? (door de leerkracht of door de leerling?)

Ik ben voorstander van nakijkhoekjes, waarbij de leerlingen echt op hun gemak hun taak kunnen nakijken. Je begint best eind groep drie met het laten corrigeren van taken door de leerlingen zelf. Zo gaan kinderen leren van hun eigen fouten. Dit is ook weer kindafhankelijk, omdat sommige kinderen hier meer begeleid in moeten worden. Wat ik zelf altijd deed, is de kinderen op donderdagen hun werk laten inleveren. Ik had ook een checklist, zodat ik kon aanvinken welke leerling welke taak al af had. Zo had ik een overzicht over de prestaties van de leerlingen. En zo kon ik op vrijdag nog even bijsturen en de kinderen feedback geven.

26. Het doel van mijn onderzoek is om ervoor te zorgen dat het vernieuwde contractwerk zal blijven worden georganiseerd door juffrouw Juline. Maar ik ben een beetje bang dat ze afgeschrikt wordt om het te blijven toepassen door de voorbereiding die contractwerk vergt. Ik vrees dat ze het allemaal een beetje te moeilijk en te uitdagend vind en het daarom niet meer zal toepassen in de klas.

Ze MOET het blijven toepassen. Ze moeten met contractwerk gaan werken. En ik denk dat het voor Juline en alle leerkrachten op school een goed voorbeeld is van de werking van

contract. Want ze weten waar het allemaal goed voor is en ik denk dat een goed voorbeeld hen erg gaat helpen om het ook te organiseren in hun eigen klas. Ik hoop dat ze zo gaan inzien dat contractwerk alleen maar een verrijking is en een handig middel om je klasmanagement te verbeteren. Dus het is verplicht. Ik denk, dat als jij laat zien dat je contract-en hoekenwerk samen kan verweven, waarbij er op niveau gewerkt wordt, dat het voor Juline alleen maar fijn is dat je dat doet. Want het schoolbestuur wilt dat de leerkrachten hier meer op een ervaringsgerichte manier gaan werken, dat alle scholen E.G.O.scholen zijn. Dat is hun visie en ook de visie van het ministerie van onderwijs. Dus jouw onderzoek sluit helemaal aan bij de visie die het schoolbestuur en het ministerie van onderwijs van Sint Maarten heeft.

12.3 Bijlage 3: Blanco observatielijst contractwerk

Observatielijst contractwerk	
Observatiepunten	Aanwezig
ORGANISATIE	
Krijgt contractwerk een vaste plaats in het weekschema?	
Is er een afsprakenblad voor de leerlingen?	
Is er mogelijkheid tot zelfcorrectie?	
INHOUD	
Zijn er zowel schoolse als speelse taken?	
Zijn er zowel open en als gesloten taken?	
Zijn er zowel <u>moettaken</u> als <u>magtaken</u> ?	
Zijn er opdrachten uit alle leergebieden?	
Is er een link met hoekenwerk?	
Is er een contractbrief?	
Geeft de contractbrief duidelijk weer wat de taak is?	
Geeft de contractbrief duidelijk weer of er al dan niet klassikale instructie is?	
Geeft de contractbrief duidelijk weer wie er moet corrigeren?	
Is er een integratie van (educatieve) spelletjes?	
Wordt de computer geïntegreerd?	
DIFFERENTIATIE	
Houdt de leerkracht rekening met niveauverschillen tijdens het contractwerk?	
Zijn er extra materialen aanwezig?	
Voorziet de leerkracht ondersteunend materiaal tijdens het contractwerk?	
Differentieert de leerkracht op het vlak van hulp en begeleiding?	
Krijgen sommige kinderen extra tijd om hun contractwerk af te maken?	
Speelt de leerkracht in op de interesses van de leerlingen?	

Afbeelding 12: Blanco observatielijst

12.4 Bijlage 4: Observatie contractwerk groep vijf

Observatielijst contractwerk	
Observatiepunten	Aanwezig
ORGANISATIE	
Krijgt contractwerk een vaste plaats in het weekschema?	☒
Is er een afsprakenblad voor de leerlingen?	☒
Is er mogelijkheid tot zelfcorrectie?	☐
INHOUD	
Zijn er zowel schoolse als speelse taken?	☐
Zijn er zowel open en als gesloten taken?	☒
Zijn er zowel moettaken als magtaken?	☒
Zijn er opdrachten uit alle leergebieden?	☐
Is er een link met hoekenwerk?	☐
Is er een contractbrief?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wat de taak is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer of er al dan niet klassikale instructie is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wie er moet corrigeren?	☒
Is er een integratie van (educatieve) spelletjes?	☐
Wordt de computer geïntegreerd?	☐
DIFFERENTIATIE	
Houdt de leerkracht rekening met niveauverschillen tijdens het contractwerk?	☐
Zijn er extra materialen aanwezig?	☐
Voorziet de leerkracht ondersteunend materiaal tijdens het contractwerk?	☐
Differentieert de leerkracht op het vlak van hulp en begeleiding?	☐
Krijgen sommige kinderen extra tijd om hun contractwerk af te maken?	☐
Speelt de leerkracht in op de interesses van de leerlingen?	☐

Afbeelding 13: Observatie contractwerk groep vijf voor interventie

12.5 Bijlage vijf: Contractwerk in groep vijf

Sister Magda school 2016-2017

Contractwerk

Groep: 5 Datum: van 13 februari tot 17 feb 2017 Weektaak van: 2

Rekenen		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Alles telt Werkschrift (paars) blz 37 <i>om 1, 2, 3, 4</i>	x				x			
	Redactie blz 17		x			x			

Taal		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Thema 6 woordenschat stencil oefening <i>1⁺/m 10</i> maken		x	x					

Spelling		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Maak 15 zinnen met de woorden van leseeenheid 21		x	x					

Overige		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Schrijven Oefenboekje C blz 17, 18, 19 NETJES AAN ELKAAR SCHRIJVEN!		x	x					

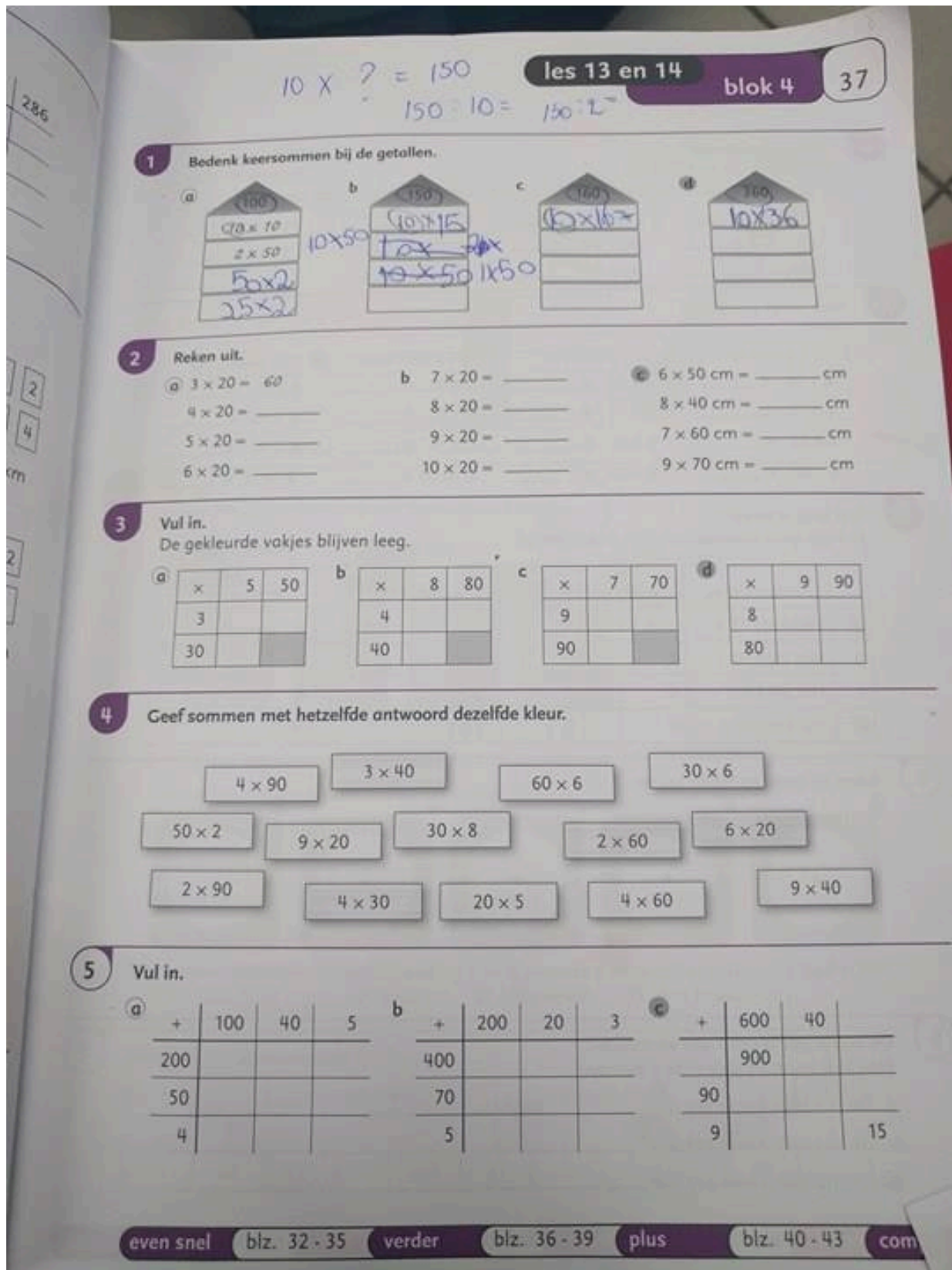
Als je klaar bent:		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Boek lezen		x						

Plan je taken goed in.

Is de taak af, dan kleur je het hokje bij 'af' in. Geef aan hoe het ging door het hokje onder het juiste gezichtje te kleuren. Goed, ging net, niet goed.

Werk netjes, niet gehaast maar goed! Veel plezier!

Afbeelding 14: De contractbrief die de leerlingen in het begin van de week kregen van juffrouw Juline

Afbeelding 15: De opdrachten die de leerlingen moesten maken voor wiskunde (pagina 37, oefening 1-4)

REDACTIESOMMEN 15

Omcirkel het goede antwoord

1. Stefan gaat pannenkoeken bakken. Hij koopt 1 pak pannenkoekenmix voor € 1,20; 2 pakjes margarine voor € 0,90 per pakje en 1 pak melk voor € 0,75. Hoeveel moet Stefan betalen?
  - A. € 2,90
  - B. € 3,-
  - C. € 3,75
  - D. € 2,75
2. Hoe laat is het op de klok?

  - A. 10 voor 2
  - B. 10 over 10
  - C. 10 over 9
  - D. 10 over 2
3. Bakker Veenman brengt elke dag 580 broden bij een supermarkt. Op het eind van de dag zijn er nog 53 broden over. Hoeveel zijn er verkocht?
  - A. 527
  - B. 533
  - C. 537
  - D. 633
4. Op de markt betaal je voor 1 stuk leverworst 50 eurocent. Hoeveel kosten 5 van die stukken?
  - A. € 0,50
  - B. € 1,-
  - C. € 2,-
  - D. € 2,50
5. Voor 500 gram tomaten betaal je 1 euro. Hoeveel kosten dan 100 gram tomaten?
  - A. € 0,05
  - B. € 0,20
  - C. € 0,30
  - D. € 1,-
6. De school begint om half negen. De juf verslaapt zich en komt pas om kwart over negen. Zij is dus ... kwartier te laat.
  - A. 1 kwartier
  - B. 2 kwartier
  - C. 3 kwartier
  - D. 4 kwartier
7. Van welke figuur is het derde deel zwart?

I

II

III

IV

  - A. I
  - B. II
  - C. III
  - D. IV
8. Welk getal hoort bij het vraagteken?
 $700 - 675 - 650 - \dots - ? - 575$
  - A. 600
  - B. 625
  - C. 635
  - D. 650
9. Hoe schrijf je het getal in cijfers?
 negenhonderd negentien
  - A. 919
  - B. 199
  - C. 991
  - D. 918
10. Negentien september valt op een zondag. Welke dag is het op 1 oktober?
  - A. dinsdag
  - B. woensdag
  - C. donderdag
  - D. vrijdag

Aantal sommen goed ...

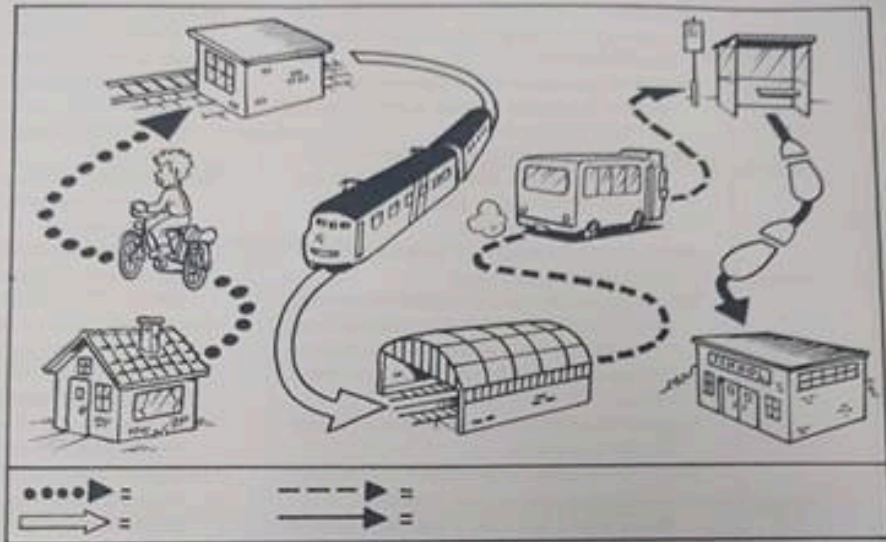
Afbeelding 16: De opdrachten die de leerlingen voor redactie moesten maken (pagina 17)

leseenheid 21	
uw/ieuw/eeuw	f/v
leuwen	slaven
nieuwe	schaven
ruwe	blijven
sneeuwen	leven
kieuwen	beroving
eeuwen	dove
schreeuwde	raven
duwden	liever
schaduwen	brave
spreeuwen	duiven

Afbeelding 17: Met deze woorden moesten de leerlingen 15 zinnen maken waardoor hun betekenis duidelijk werd

Week 1

Meester Rob gaat naar school.
Dat is een hele reis.
Kijk maar.

Hoe gaat meester Rob naar school?
Kijk goed naar de lijnen.
Zet dan een kruisje in het goede hokje

- a Meester Rob gaat eerst met de bus.
Dan moet hij een stukje lopen.
Daarna neemt hij de trein.
Als laatste gaat hij op de fiets.
- b Meester Rob moet eerst een stuk fietsen.
Dan gaat hij met de trein.
Daarna neemt hij de bus.
En als laatste moet hij lopen.
- c Meester Rob moet eerst lopen.
Dan neemt hij de bus.
Daarna gaat hij met de trein.
En als laatste moet hij fietsen.

2

Woordenboek van deze week

de aankomst: als je ergens naartoe gaat, kom je er na een tijdje aan. Dat is je *aankomst*, dan ben je er.

de coupé: Een *coupé* is een deel van een wagon. Er kunnen mensen in zitten. Tussen de *coupés* zitten deuren.

de locomotief: De *locomotief* is het voorste deel van een trein. De *locomotief* trekt de rest van de trein. In de *locomotief* zit de bestuurder van de trein.

de machinist: De *machinist* is de bestuurder van een trein.

het openbaar vervoer: Het *openbaar vervoer*, dat zijn vervoermiddelen die iedereen mag gebruiken. Je moet wel een kaartje kopen. De bus en de trein horen bij het *openbaar vervoer*.

het plaatsbewijs: Een *plaatsbewijs* is hetzelfde als een kaartje.

het privé-vervoer: *Privé-vervoer* zijn vervoermiddelen die je zelf hebt gekocht. Bijvoorbeeld een auto of een fiets. Zo'n vervoermiddel is dan van jezelf.

de reisbestemming: Een *bestemming* is een doel. Je *reisbestemming* is het doel van je reis. Het is de plaats waar je naartoe reist.

rennen: *Rennen* is heel hard lopen.

het station: Het *station* is de plaats waar treinen stoppen en vertrekken. Je kunt er instappen of uitstappen.

de trein: Een *trein* is een voertuig dat op rails rijdt. De *trein* wordt getrokken door een locomotief.

het treinstel: Een *treinstel* is een deel van een trein. Het bestaat uit een aantal wagons en een locomotief.

het uitstapje: Een *uitstapje* is een tochtje met een leuk doel. Bijvoorbeeld naar de speeltuin of naar het strand.

het vertrek: Bij een *vertrek* gaat er iemand weg. Het *vertrek* is: het weggaan.

het vervoermiddel: Met een *vervoermiddel* kun je je verplaatsen. Dat gaat sneller dan wanneer je zou lopen. Een fiets, een auto en een trein zijn *vervoermiddelen*.

de wagon: Een *wagon* is een deel van een trein. Wagons worden aan elkaar of aan de locomotief vastgemaakt. Er kunnen mensen of goederen in.

3

Groep 4 maakt een uitstapje naar de dierentuin.

Kijk maar naar de plaatjes.

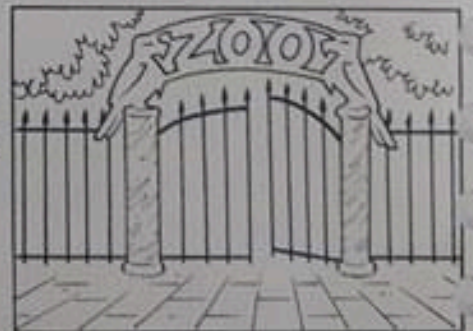
Trek een lijn van elk plaatje naar het goede woord.

de reisbestemming

de aankomst

2

3

4

Is het openbaar vervoer of is het privé-vervoer?

Zet een rondje om het goede antwoord.

De eerste is voorgedaan.

- 1 Een **auto** koop je zelf.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer
- 2 Voor de **trein** koop je een kaartje.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer
- 3 Voor de **bus** koop je een kaartje.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer
- 4 Je **fiets** is van jezelf.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer
- 5 Een **step** koop je zelf.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer
- 6 Voor de **tram** koop je een kaartje.
Dit vervoermiddel is: openbaar vervoer / privé-vervoer

5

Kijk nog eens naar je antwoorden bij opdracht 4.
Vul de woordparachute verder in.
Het eerste woord is voorgedaan.

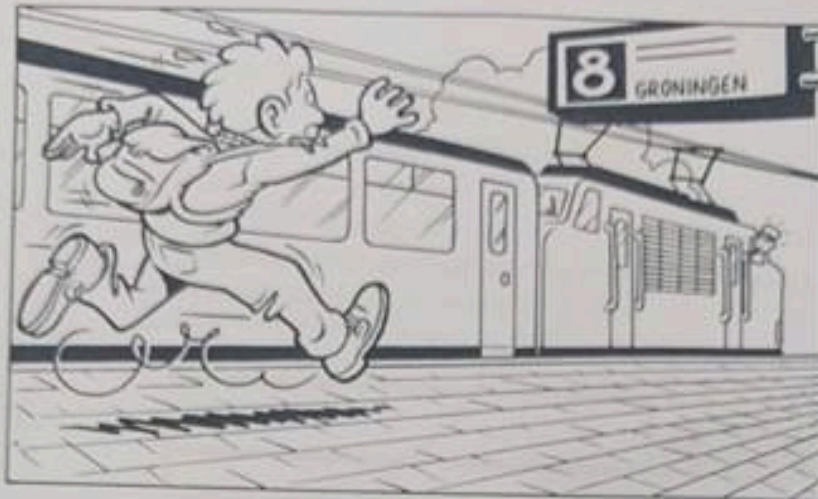
het vervoer-middel

het openbaar vervoer

de trein

het privé-vervoer

6

Kijk naar het plaatje.
Zijn de zinnen waar of niet waar?
Zet een kruisje in het goede hokje.

	waar	niet waar
1 Meester Rob gaat met de trein.	☐	☐
2 De machinist bestuurt de trein.	☐	☐
3 De machinist zit in de locomotief.	☐	☐
4 Meester Rob rent om de trein te halen.	☐	☐
5 De machinist zit in een coupé.	☐	☐
6 Meester Rob is nu op het station van Groningen.	☐	☐
7 De reisbestemming van meester Rob is Groningen.	☐	☐
8 Achter de locomotief zit een wagon.	☐	☐

8

In het woordveld zijn vier woorden verstopt.
Zoek de woorden en streep ze door.
De eerste is voorgedaan.

v	e	r	t	r	e	k	k	w	u	j	z	w
v	e	r	v	o	e	r	m	i	d	d	e	i
b	y	j	n	t	b	p	m	h	q	q	g	h
v	v	p	z	x	f	s	z	g	n	c	z	r
u	i	t	s	t	a	p	j	e	a	o	c	c
u	h	b	h	a	a	n	k	o	m	s	t	j

Strijf de vier woorden op.

_____

_____

_____

_____

Week 2

9

Woordenboek van deze week

ademen: Ademen betekent lucht opzuigen en weer uitblazen.

de bagage: Je *bagage*, dat zijn de spullen die je bij je hebt als je op reis bent.

blazen: Blazen is heel hard uitademen. Je duwt veel lucht door je mond of je neus naar buiten.

de enkele reis: Een *enkele reis* is een kaartje voor de trein. Met een *enkele reis* ga je alleen maar ergens naartoe. Je gaat niet terug. Een ander woord voor een *enkele reis* is: een enkeltje.

de handtas: Een *handtas* is een kleine tas. Je doet er bijvoorbeeld je portemonnee, zakdoeken en sleutels in.

hijgen: Als je *hijgt* adem je heel snel en hoorbaar. Je moet bijvoorbeeld *hijgen* als je hard gerend hebt.

het kaartje: Als je met de trein reist, koop je eerst een *kaartje*. Dat is het bewijs dat je voor de reis betaald hebt. Je kunt ook een *kaartje* kopen voor de film.

de koffer: Een *koffer* is een soort grote en stevige doos met een handvat. Als je op reis gaat kun je je kleren meenemen in een *koffer*. In een kleine *koffer* kun je boeken of papieren doen.

het pictogram: Een *pictogram* is een tekening die iets betekent. Op een station hangen borden met *pictogrammen*. Een *pictogram* van een vork en een mes betekent bijvoorbeeld dat er een restaurant is.

de plunjezak: Een *plunjezak* is een grote zak van stevige stof. Soldaten nemen hun bagage in een *plunjezak* mee op reis.

puffen: *Puffen* is: blazen en hijgen. Bijvoorbeeld als je het warm hebt.

het retour: Een *retourtje* is een kaartje voor de trein. Met een *retourtje* reis je heen en terug.

de rugzak: Een *rugzak* is een soort tas met banden eraan. Je doet de banden om je schouders. Je draagt de *rugtas* op je rug.

de stuurman: Een *stuurman* bestuurt een schip of een boot.

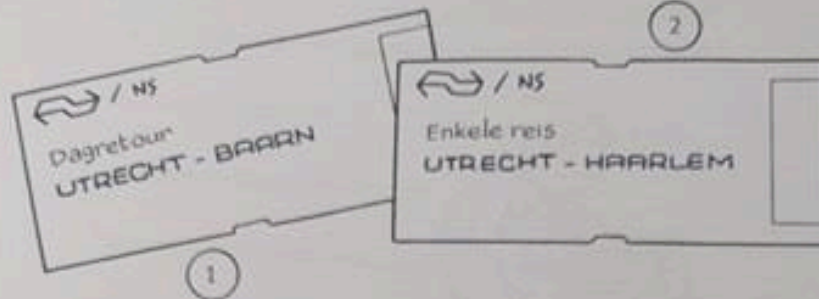
de trekker: Een *trekker* is een reiziger die een trektocht maakt. Hij trekt van de ene naar de andere plaats.

de vergelijking: Als je een *vergelijking* maakt, dan bekijk je of mensen of dingen op elkaar lijken.

de zeilboot: Een *zeilboot* is een boot met een mast. Aan die mast zit een grote doek. De wind blaast tegen het doek. Daardoor gaat de boot vooruit.

10

Kijk naar de kaartjes.
Zijn de zinnen waar of niet waar?
Zet een kruisje in het goede hokje.

	waar	niet waar
1 Kaartje 1 is het bewijs dat je voor de trein hebt betaald.	☐	☐
2 Kaartje 2 is het bewijs dat je voor de trein hebt betaald.	☐	☐
3 Met kaartje 1 mag je heen en terug reizen.	☐	☐
4 Met kaartje 1 mag je alleen heen reizen.	☐	☐
5 Met kaartje 2 mag je heen en terug reizen.	☐	☐
6 Met kaartje 1 kun je van Utrecht naar Baarn.	☐	☐
7 Met kaartje 1 kun je van Baarn naar Utrecht.	☐	☐
8 Met kaartje 2 kun je van Haarlem naar Utrecht.	☐	☐

11

Wat doen ze?
Trek een lijn naar het goede woord.
De eerste is voorgedaan.

- 1 Sam ligt te slapen.
- 2 Kadisha maakt de kaars uit.
- 3 Najib heeft heel hard gerend.
- 4 Meester Rob heeft het warm.

blazen
puffen
ademen
hijgen

Afbeelding 18: De opdrachten die de leerlingen voor Nederlands moesten maken

apart .
astma .
asbak .

opstel .
oorlog .
oerwoud .

daden .
deden .
doden .

gegit .
gegaap .
gegaan .

quasi .
cactus .
cheque .

Quinta en Tariq spelen mee in een quiz.

Juf legt een houten blok in de kast.

Guusje eet een ijsje met slagroom.

Jessa, Ploni, Fons en Bram

eten samen in Rotterdam.

Afbeelding 19: De bladzijden die de leerlingen moesten maken voor de opdracht van 'schrijven'

12.6 Bijlage 6: Observatie contractwerk groep 4

Observatielijst contractwerk	
Observatiepunten	Aanwezig
ORGANISATIE	
Krijgt contractwerk een vaste plaats in het weekschema?	☒
Is er een afsprakenblad voor de leerlingen?	☒
Is er mogelijkheid tot zelfcorrectie?	☒
INHOUD	
Zijn er zowel schoolse als speelse taken?	☒
Zijn er zowel open en als gesloten taken?	☒
Zijn er zowel <u>moettaken</u> als <u>magtaken</u> ?	☒
Zijn er opdrachten uit alle leergebieden?	☒
Is er een link met hoekenwerk?	☒
Is er een contractbrief?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wat de taak is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer of er al dan niet klassikale instructie is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wie er moet corrigeren?	☒
Is er een integratie van (educatieve) spelletjes?	☒
Wordt de computer geïntegreerd?	☒
DIFFERENTIATIE	
Houdt de leerkracht rekening met niveauverschillen tijdens het contractwerk?	☒
Zijn er extra materialen aanwezig?	☒
Voorziet de leerkracht ondersteunend materiaal tijdens het contractwerk?	
Differentieert de leerkracht op het vlak van hulp en begeleiding?	☒
Krijgen sommige kinderen extra tijd om hun contractwerk af te maken?	
Speelt de leerkracht in op de interesses van de leerlingen?	

Afbeelding 20: Observatielijst contractwerk groep 4

12.7 Bijlage 7: Contractwerk in groep 4

Sister Magda school Groep 4 2016-2017

Weektaak 4a en 4b

Week: 27 Datum: 6 van 10 maart Weektaak van:

Rekenen Blok 4		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Lesboek blz. 26 verder		X			X			
	Lesboek blz. 27 verder		X		X				
	Lesboek blz. 28 verder		X			X			
	Lesboek blz. 29 verder		X		X				
	Werkboekje tafels blz. 1 en 2		X						
	Werkboek blz. 20 en 21 toets les 25	X		X					
	Herhalingsbladen van de juf	X				X			

Taal Thema 7: met een boekje in een hoekje		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Taal werkboek blz. 1, 2	X			X				
	Taal werkboek blz. 4		X		X				
	Taal werkboek blz. 5, 6	X				X			
	Taal werkboek blz. 7		X	X					

Spelling LE 18		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Spelling blz. 7, 8 en 9	X				X			
	Spelling blz. 10 en 11		X		X				
	Spelling blz. 13	X				X			

Schrijven, religion, social studies		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
af	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Schrijven blz. 5		X	X					
	Werkboekje vervoer		X	X					
	Religion 20 en 21	X							

Als je klaar bent met je weektaak:		Wachten of maken		Nakijken			Hoe ging het?		
	Omschrijving	instructie	zelf	juf	samen	zelf	😊	😐	😞
	Oefenen op de computer voor taal of rekenen		X			X			
	Hoekenwerk		X		X				
	Lezen		X			X			
	Jit je map werken		X	X		X			

Werk netjes, niet gehaast maar goed! Veel plezier!

Afbeelding 21: De contractbrief die de leerlingen van groep vier kregen

Afbeelding 22: Links: Nakijkboekjes voor de leerlingen

Afbeelding 7: Rechts: Extra materiaal voor de leerlingen ter ondersteuning van de leerstof + educatieve spelletjes

12.8 Bijlage 8: Observatie contractwerk groep zes/zeven

Observatielijst contractwerk	
Observatiepunten	Aanwezig
ORGANISATIE	
Krijgt contractwerk een vaste plaats in het weekschema?	
Is er een afsprakenblad voor de leerlingen?	
Is er mogelijkheid tot zelfcorrectie?	
INHOUD	
Zijn er zowel schoolse als speelse taken?	☒
Zijn er zowel open en als gesloten taken?	
Zijn er zowel <u>moettaken</u> als <u>magtaken</u> ?	
Zijn er opdrachten uit alle leergebieden?	
Is er een link met hoekenwerk?	☒
Is er een contractbrief?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wat de taak is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer of er al dan niet klassikale instructie is?	☒
Geeft de contractbrief duidelijk weer wie er moet corrigeren?	☒
Is er een integratie van (educatieve) spelletjes?	
Wordt de computer geïntegreerd?	☒
DIFFERENTIATIE	
Houdt de leerkracht rekening met niveauverschillen tijdens het contractwerk?	☒
Zijn er extra materialen aanwezig?	
Voorziet de leerkracht ondersteunend materiaal tijdens het contractwerk?	
Differentieert de leerkracht op het vlak van hulp en begeleiding?	
Krijgen sommige kinderen extra tijd om hun contractwerk af te maken?	
Speelt de leerkracht in op de interesses van de leerlingen?	

Afbeelding 24: Observatielijst contractwerk groep zes/zeven

12.9 Bijlage 9: Contractwerk in groep zes/zeven

Sister Magda school   Groep 7a   2016-2017

Weektaak 7a

Week: 17   Datum: van 7Maart tot 14 Maart   Weektaak van:

Rekenen Blok 4 les 21,22,23,24		Wachten of maken		Nakiiken		Hoe ging het?			
af	Omschrijving	instructie	zelf	Meester	samen	zelf	😊	😐	😞
	Werkboek: Blok 4: Les 21,22,23,24		X			X			
	Werkbladen uit de rekenhoek pakken.		X	X					
	Plus: Twee Werkbladen pakken uit de rekenhoek!								
	Lesboek, Blok 4, even snel opdr.5,6,7,8 (blz. 33)		X			X			

Taal Zoek je ruzie?!		Wachten of maken		Nakiiken		Hoe ging het?			
af	Omschrijving	instructie	zelf	Meester	samen	zelf	😊	😐	😞
	Woordzoeker Thema 6, week 3		X	X					
	Begrijpend lezen:		X		X				
	Taalblad: Meninge			X					
	Woordspoor Thema 6, week 3 maken in je werkboek!!!		X						

Spelling Leseenheid 14 en 15		Wachten of maken		Nakiiken		Hoe ging het?			
af	Omschrijving	instructie	zelf	Meester	samen	zelf	😊	😐	😞
	Werkblad spelling: Werkwoordspelling		X			X			
	Werkblad spelling:		X						

Computer-, hoekenwerk, extra werk		Wachten of maken		Nakiiken		Hoe ging het?			
af	Omschrijving	instructie	zelf	Meester	samen	zelf	😊	😐	😞
		X		X					
	Pak een geschiedenisblad uit de hoek!		X			X			
	Geschiedenis opdrachten afmaken!	X				X			

Plan je taken goed in. Is de taak af, dan kleur je het hokje bij 'af' in. Geef aan hoe het ging door het hokje onder het juiste gezichtje te kleuren. Goed, ging net, niet goed.

Afbeelding 25: De contractbrief die de leerlingen van groep zes/zeven kregen

Afbeelding 26: Keuzetaak godsdienst (links)

Afbeelding 27: De bakjes waar de extra werkbladen lagen (rechts)

Afbeelding 8: De rekenhoek met opdrachten voor groep zes en groep zeven. In de bovenste plasticjes steken de gewone opdrachten, in de onderste plasticjes komen normaal gezien plusopdrachten.

12.10 Bijlage 10: Vorming contract- en hoekenwerk

ervaringsgericht
onderwijs

Hoeken en contractwerk

Klik om een ondertitel te maken

ervaringsgericht
onderwijs

Contractwerk:

Waar komt het vandaan?
Waarom contractwerk?

Tijdens het contractwerk gaan leerlingen zelfstandig of in groepjes aan de slag met de taken van die week, zoals rekenen en taal.

De leraar is aanwezig om te begeleiden en te helpen bij problemen. Dit zijn momenten waarop een ervaringsgerichte dialoog door de leerkracht wordt ingezet.

Hoe plan je je contractwerk

- Kijk naar het curriculum/ de doelen van de methodes.
- Wat moet aan bod komen deze week/doelen stellen.
- Waar plan ik mijn instructies?
- Waar kunnen kinderen zelfstandig aan het werk?
- Wat kunnen de kinderen doen als ze klaar zijn?
- Wie kijkt er na?
- Is er ruimte voor eigen keuze?

ervaringsgericht
onderwijs

Op reis in de basisschool ...

Wat blijft nou werkelijk in de rugzak van kinderen zitten?

Klik om de ondertitel te maken

Viersporenbeleid: kinderen kunnen het zelf, maar niet alleen!

Spoor A: Autonome ontwikkeling
Spoor B: Autonome ontwikkeling met instructies
Spoor C: Aan de hand, veel nabijheid.
Spoor D: Individuele plan van aanpak

ervaringsgericht
onderwijs

Spoor A:
Kinderen leren autonoom
(in jouw rijke milieu)

- kinderen doen het helemaal zelf
- er zijn rijke hoeken, afgestemd op ontwikkelingsbehoeften van kinderen
- je geeft geen gerichte instructies, maar werkt volledig vraaggestuurd
- het kind reflecteert (samen met de leerkracht) op z'n ontwikkeling

Spoor B:
Kinderen zijn er aan toe om iets te leren en profiteren van jouw gedoseerde instructies.
(aansluiten bij mogelijkheden van de kinderen)

- er zijn rijke hoeken, afgestemd op de ontwikkelingsbehoeften van kinderen
- de leerlijnen worden gehanteerd als bronnenmateriaal
- je geeft op gezette tijden gerichte instructies om het kind de volgende stap te laten maken
- het kind reflecteert (samen met de leerkracht) op z'n ontwikkeling

Spoor C:
Kinderen zijn er aan toe om iets te leren, kunnen het zelf, maar niet alleen. Ze hebben jou als leerkracht nodig. Jij neemt ze aan de hand met jouw aanbod.

- Klas heeft rijke hoeken, maar kind gaat er niet op in.
- Kind is wel rijp om te ontwikkelen (er is aan voorwaarden voldaan).
- Er zijn diverse interventies gedaan om het kind op natuurlijke manier aan de 'gang' te krijgen.
- Kind wordt aan de hand genomen.

Spoor D:
Kinderen met leer- en/of ontwikkelingsproblemen werken met een specifiek handelingsplan

- Er is sprake van langdurig laag welbevinden of betrokkenheid bij een ontwikkelingsgebied
- Er is een (specifiek) handelingsplan opgesteld n.a.v. adviezen van derden (I.B. / R.T. / orthopedagoog)
- Er is/likt sprake van een leerprobleem
- Kinderen volgen apart aangepast programma (op maat -- individueel)

Hoekenwerk

Welke hoeken hebben we in de klas?
Waarom hebben we hoeken?
Wat willen we met hoekenwerk?
Hoe kun je hoekenwerk inzetten?

Vrije keuze koppelen aan hoekenwerk.

Vrije keuze / hoekenwerk

<https://www.leraar24.nl/video/790#tab=0>

Criteria inrichting lokaal

ervaringsgericht
onderwijs

Algemeen

Beantwoordt deze hoek aan:

- de ontwikkelingsbehoeften, interesses van de kinderen
- de emotionele behoeften van de kinderen
- het ontwikkelingsniveau van de kinderen

Af te leiden uit betrokken activiteit in deze hoek, uit welbevinden.

Criteria inrichting lokaal

ervaringsgericht
onderwijs

Meer concreet

- Nodigt het materiaal uit tot experimenteren?
- Biedt het materiaal voldoende prikkels voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen van de kinderen?
- Is er niet teveel, niet te weinig materiaal aanwezig?
- Wordt het materiaal voldoende overzichtelijk aangeboden?
- Is het materiaal zo opgeborgen dat de kinderen het efficiënt en vlot kunnen opruimen?
- Is het materiaal voldoende toegankelijk?
- Is het materiaal in de hoeken voldoende hanteerbaar?
- Kunnen kinderen het materiaal zelfstandig gebruiken?
- Zijn de grenzen en afspraken voor deze hoek duidelijk genoeg?
- Hoe sfeervol, gezellig is deze hoek?

Criteria inrichting lokaal

ervaringsgericht
onderwijs

Met focus op kinderen met 'problemen'

Biedt deze hoek voldoende kansen om in te spelen op aandachtspunten die ik me vooropstel voor kinderen met 'problemen'?

opdracht

Nodig een collega uit om met de kijkwijzer, die je bij de eerste workshop hebt gekregen, te komen kijken in je klas. Kijk bijvoorbeeld naar...

- naar je inrichting
- naar de aanwezigheid van één of meerdere factoren
- door de ogen van de kinderen
- naar één of meerdere werkvormen
- Enzovoorts

Veel kijkplezier!

ervaringsgericht
onderwijs

Afbeelding 29: Vorming contract- en hoekenwerk door E.G.O.-specialiste Juul Aldenhuijsen

12.11 Bijlage 11: Weeschema voor interventie

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
7u – 7u30	Contractwerk	Contractwerk	Contractwerk + Devotion (bidden)	Contractwerk	Contractwerk
7u30- 8u	Engels	Engels	Rekenen	Avi-lezen	Rekenen
8u – 8u45	DIM	Gym	Taal	Rekenen	Taal
8u45-9u30	Rekenen	Engels	Redactie	Spelling	Spelling
9u30-10u	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
10u-10u-45	Spelling	Rekenen	Spelling	Taal	Redactie
10u45-11u30	Taal	Taal	Engels	Engels	Engels
11u30-12u	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
12u-12u30	Zwemmen	Spelling	Mens en <u>MTY</u> / Science	Mens en <u>MTY</u> / Science	Mens en <u>MTY</u> / Science
12u30-12u45	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
12u45-14u	Mens en <u>MTY</u> / Science	Godsdienst		Mens en <u>MTY</u> / Science	Vrije keuze

Afbeelding 30: Weekplanning voor interventie

12.12 Bijlage 12: Weeschema na interventie

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
7u – 7u30	Contractwerk	Contractwerk	Contractwerk + Devotion (bidden)	Contractwerk	Contractwerk
7u30- 8u	Engels	Engels	Rekenen	Avi-lezen	Rekenen
8u – 8u45	DIM	Gym	Taal	Rekenen	Taal
8u45-9u30	Rekenen	Engels	Redactie	Spelling	Spelling
9u30-10u	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
10u-10u-45	Spelling	Rekenen	Spelling	Taal	Redactie
10u45-11u30	Taal	Taal	Engels	Engels	Engels
11u30-12u	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
12u-12u30	Zwemmen	Spelling	Mens en MTY / Science	Mens en MTY / Science	Mens en MTY / Science
12u30-12u45	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze	Pauze
12u45-14u	Contractwerk	Contractwerk	Contractwerk	Contractwerk	Contractwerk

Afbeelding 31: Weekplanning na interventie

12.13 Bijlage 13: Checklist voor contractwerk

Checklist: Hoe organiseer ik contractwerk?	
Organisatie	
	In orde
Contractwerk krijgt een vaste plaats in het weekschema	
Er is een afsprakenblad voor leerlingen	
Er is een contractbrief opgesteld	
Vooraan in de klas is een kring waar ik de leerlingen instructie kan geven	
De banken staan gegroepeerd	
Er is een plaats in de klas waar de leerlingen aan zelfcorrectie kunnen doen	
De leerlingen hebben inspraak in de taken en de evaluatie van het contractwerk	
De vorderingen van de leerlingen worden bijgehouden op een registratieformulier	
Inhoud	
Er zijn zowel schoolse als speelse taken	
Er zijn zowel open als gesloten taken	
Er zijn zowel individuele als groepstaken	
Er zijn zelfstandig op te lossen taken en begeleide taken	
Er zijn verplichte en keuzeopdrachten	
Alle leergebieden komen na verloop van tijd aan bod	
Er is een link met hoekenwerk	
Differentiatie	
Er zijn open taken in het contractwerk	
Er wordt ingespeeld op de interesses van de leerlingen tijdens het contractwerk	
Sommige kinderen krijgen extra tijd om een opdracht af te ronden	
Er is extra ondersteuning en hulp voor de leerlingen die het nodig hebben	
Er is extra informatie aanwezig in de klas voor leerlingen die baat hebben bij uitdaging	
Er is ondersteunend materiaal aanwezig voor de leerlingen die baat hebben bij ondersteuning	
Er zijn 3 verschillende contractbrieven met een verschillende moeilijkheidsgraad	

Afbeelding 32: Checklist die jou als leerkracht kan helpen om contractwerk te organiseren, te evalueren, ... Ik heb deze ontworpen op basis van literatuur en op basis van dataverzameling.